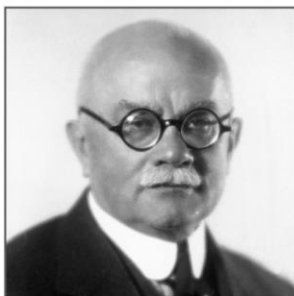


Jiří Stanislav  
Guth-Jarkovský

Průvodce Prahou





**P**ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /  
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

**F**přístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /  
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

**P**ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /  
filmová představení / výstavy /  
aktivitty pro děti a jejich rodiče / čtení

**[www.mlp.cz](http://www.mlp.cz)**

[knihovna@mlp.cz](mailto:knihovna@mlp.cz)

[www.facebook.com/knihovna](https://www.facebook.com/knihovna)

[www.e-knihovna.cz](http://www.e-knihovna.cz)



Znění tohoto textu vychází z díla Průvodce Prahou tak, jak bylo vydáno Nakladatelským družstvem Máje v roce 1905 (GUTH-JARCOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Průvodce Prahou: pro mládež*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1905. 106 s. Dětské besedy Máje, sv. 10).

Fotografie J. S. Guth-Jarkovského: originály archiválií jsou uloženy v Památníku národního písemnictví – literární archiv.



Text díla (Jiří Stanislav Guth-Jarkovský: *Průvodce Prahou*), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

---

Citační záznam této e-knihy:

GUTH-JARCOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Průvodce Prahou* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z:

[http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/09/99/35/pruvodce\\_prahou.pdf](http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/09/99/35/pruvodce_prahou.pdf).



Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

---

Verze 1.0 z 19. 12. 2014.

## Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text<sup>0</sup>).

---

<sup>0</sup> Text poznámky pod čarou.

## OBSAH

Upozornění pro čtenáře .....	4
Předmluva .....	6
I. Všeobecné pokyny .....	8
II. Popis Prahy .....	11
I. Od Ústředního nádraží Starým Městem k mostu Karlovu (Židovské město) .....	11
II. Most Karlův a Malá Strana (Strahov a část Hradčan) .....	22
III. Královským hradem k Řetězové lávce (Hradčanské sady, Letná) .....	32
IV. Od Rudolfina k Národnímu divadlu (Sady Petřínské, Smíchov) .....	46
V. Spálenou ulicí k Vyšehradu (Prvá část Nového Města) .....	52
VI. Ferdinandovou třídou a Ovocnou ulicí na Václavské nám., Příkopy a zpět k Ústřednímu nádraží (Druhá část Nového Města, Vinohrady, Král. Obora, Karlín, Žižkov) .....	57

## Předmluva

Tento Průvodce po Praze, určený pro mládež, třeba že nečiní žádných nároků ani na úplnost ani na původní údaje, přece snad vhodně upozorní na nejdůležitější památnosti pražské, a vzbudí v mladých duších lásku a úctu k mateři českých měst při procházce od příštího Ústředního nádraží Starým městem, Malou stranou, Hradčany a zpět po Řetězové lávce, Nábřeží až k divadlu Národnímu, pak třídou Ferdinandovou, ulicí Spálenou, po Karlově náměstí na Vyšehrad a zpět, dále třídou Ferdinandovou, Ovocnou ulicí, Václavským náměstím k Museu a zpět po Příkopech a na nádraží. Různými odbočkami, dle důležitosti delšími neb kratšími, doplněna je procházka ta všemi hlavními směry. Věci zvlášť pozoruhodné označeny jsou hvězdičkou.

Mládež, která Průvodce použije, nejlépe učiní, přečte-li si knížku napřed, a při své procházce jen tu a tam k nahlédnutí jí použije. Mnohé pokyny, jinak důležité, ale toliko dorostlých se týkající, jsou tu vynechány, jakož předpokládá se, že dítě cizí, do Prahy přišedší, jen ve průvodu dorostlých bude si město prohlížeti. Vhodnou pomůckou mohl by spisek býti též při společných vycházkách škol i jednotlivých tříd, jež nyní žactvo častěji podnikává se svými učiteli. Může mládež vhodně připravit a po skončené vycházce znovu uvést na mysl, co žactvo vidělo a pak upevnit v ní to, co by pouze jedenkrát slyšeno, v myslích dětských tak snadno neutkvělo.

Pověsti a kronik, jež ke mnohým památkám Prahy se vízí, bylo jen tu a tam dotčeno, sic by knížka byla nepoměrně vzrostla, ale mládež dočte se o nich nejlépe v knihách: **Edv. Herolda** Malebné cesty po Praze, **Aloisa Jiráska** Staré pověsti české, **Jos. J. Svátka** Ze staré Prahy, **Frant. Rutha** Kronika královské Prahy a obcí sousedních, ve Výkladu k **Jansově** Staré Praze a j. Podrobněji jsou líčeny některé památnosti ve spisech: **K. B. Mádl**: Z Prahy a z Čech, **Balšánek**: Belvedere, **Mockr**: Prašná věž, **Herain a J. Teige**: Staroměstský rynek, a to většinou po stránce umělecké.

Podrobnějších průvodců po Praze je několik j. Kalkův, Vilímkův, Kurzův; nejnovější spis toho druhu vydal Spolek k povznesení návštěvy cizinců. Ze všech knih tuto uvedených i jiných dle potřeby bylo čerpáno.

# I.

## Všeobecné pokyny

Královské hlavní město Praha rozkládá se po obou březích Vltavy, takořka ve středu Čech, v rozloze 20,6 km<sup>2</sup> (s předměstími 30,2 km<sup>2</sup>) a čítá (r. 1904) 216.825 obyvatelů, z nichž sotva 20 tisíc (čili 8 %) Němců, počítaje v to i Židy. Město jest rozděleno na osm okresů čili t. zv. čtvrtí, které se označují (ku př. na adressách) římskými číslicemi a to: **Staré Město I., Nové Město II., Malá Strana III., Hradčany IV., Josefov** (od r. 1850) čili **Židovské Město V., Vyšehrad** (od r. 1883) **VI., Holešovice-Bubny** (1884) **VII., a Libeň** (1901) **VIII.**

O připojení ostatních předměstí i sousedních obcí dosud se vyjednává. Jsou to zejména: **Smíchov** (52.758 obyv.) s **Košířemi** (7247 obyv.), **Karlín** (20.895 obyv.), **Žižkov** (66.563 obyv.), **Král. Vinohrady** (64.662 obyv.), jež vesměs s Prahou úzce souvisí tak, že tvoří ve skutečnosti město jediné, jenom že předměstí tato mají vlastní svoji správu, svého purkmistra a všechny úřady samosprávné. Vedle toho tvoří t. zv. policejní obvod pražský obce: **Prosek, Trója s Podhořím, Vysočany, Bubeneč, Dejvice, Velký a Malý Břevnov s Tejnkou, Hlubočepy se Zlíchovem a Klukovicemi, Veleslavín, Vokovice, Podol-Dvorce, Bráník, Krč, Michle a Staré i Nové Strašnice**, – z nichž bohdá brzy vznikne **Velká Praha**, která bude čítati skoro půl millionu obyvatelů, bydlících ve více než 11 tisících domech na ploše 70,59 km<sup>2</sup>.

Nádraží má Praha pět: státní, severozápadní, Františka Josefa a dráhy západní na Smíchově a Buštěhradské za Bruskou branou; nádraží cí. Františka Josefa představuje se právě na nádraží ústřední.

Pro rychlejší dopravu ve městě slouží 12 tratí městských drah elektrických, na kterých platí se až do 6 stanic 12 h., na větší vzdálenost 20 h., dětský lístek stojí 6 h.

Na pražských mostech platí se mimo na mostě Karlově t. zv. mostné, poplatek za přechod 2 h., a to proto, poněvadž město Praha,



nejsouc samo nijak bohaté, potřebuje těchto příjmů pro svůj rozkvět a udržování obecních podnikův, i k novým obecně prospěšným nebo významným stavbám. Na mostech chodí se vždy po chodníku strany pravé.

Na ulicích třeba v Praze choditi opatrně a toliko po chodníku, vyhrazeném osobám pěším. Přecházíme-li přes jízdní dráhu, musíme se ohlédnouti v pravo i v levo, nejede-li povoz; zvláště tam, kde křižujeme koleje dráhy elektrické, dlužno přecházeti dvojnásob opatrně a dbáti výstražných znamení zvonce. A přecházejme vždy raději za vozem než před ním. Ohlédněme se však, nejede-li jiný vůz na koleji druhé se strany protivné. Dbejme také troubení automobilů i motocyklů, jakož i houkání kočů, kteří tím vybízejí, aby se chodci vyhnuli. Při tom rychle uskočíme na chodník, aniž se ohlížíme, kdo to křičí.

Kdybychom zabloudili, můžeme se s plnou důvěrou obrátiti o radu k nejbližšímu policejnímu strážníku, který nám buď poví, kam máme jíti, nebo doveze nás na místo. Někdy můžeme jej požádati, aby nám opatřil drožku, která nás doveze na místo našeho bydliště, při čemž napřed strážník vyjedná povozné s kočím.

Adressu svého bytu, ulici a číslo, dobře sobě musíme pamatovati. Jest vůbec povinností strážníka, kterého snadno poznáme dle stejnokroje a klobouku s kohoutím peřím, býti s pomocí radou i skutkem cizincům vůbec, dětem zvláště a netřeba se ho nikterak báti. Za to bývá často nebezpečno svěřovati se lidem naprosto cizím. Nevyznáme-li se s důstatek, raději ani nechodíme bez průvodu osob dorostlých.

Kdyby se nám na ulici přihodil nějaký úraz, tak že by bylo zapotřebí okamžité pomoci a domů bylo by daleko, najdeme vždy lékařského přispění zdarma v Ochranné stanici ve Spálené ulici, kam každý strážník i kdokoli jiný ochotně nám cestu ukáže.

Nahodíme-li se k nějakému shluknutí na ulici, ať z jakýchkoli příčin vzniklému, nikdy nemíchejme se do davu lidí a ukroťme svůj zvědavost. Jest takový shluk zvláště pro děti nejvýš nebezpečný a mohou tu přijíti snadno k vážnému úrazu. Nemožno-li se

vyhnouti, zajdeme do některého průjezdu nebo v případě nutnosti i do některého krámu, požádavše na okamžik o přístřeší a útulek, než dav přejde.

Kdo přijdeš do Prahy jen na krátký čas a rychle chceš prohlédnouti co možno nejvíce památek, obuj dobré, pohodlné boty; nezvyklá chůze po dláždění snadno velmi unaví, a nová obuv může se státi hotovou trýzní.

Zavazadel a potravin s sebou vléci netřeba. Zavazadla, nezdržíme-li se v Praze přes noc, můžeme nechati buď v šatně nádražní, nebo také u dohlážitelky veřejného záchodku, ač jdeme-li touže cestou zpět. Potravin lze dostati v Praze všude dost dobrých i laciných, aniž třeba se zásobovati. Na vysoké věže (ku př. rozhlednu) nebo do sklepení (katakomb) nevystupujme a nevcházejme uhřátí.

Je neslušno obracet se po čemkoli nápadném, zastavovati se a zevlovati. Rovněž křičeti nesmíme, ale hlasitě hovořiti netřeba se ostýchati. Za to v hostincích mluvíme tiše, zvláště pak v kavárnách, abychom čtoucích nerušili. Také v obrazárnách a sbírkách, a rozumí se, i v kostelích.

Do schránek poštovních žlutě natřených vkládají se toliko obyčejné dopisy, do schránek červených dopisy pošty pneumatické toliko pro Prahu.

V ostatním nechť mládež dbá pokynů i rad lidí dorostlých.

## II.

### Popis Prahy

Prahu, která chová tolik zajímavých památek i četných nových staveb, její krásné sady vnitřní i okolní, velká její předměstí, neřku-li okolí, nelze prohlédnouti za jediný den, ale přes to naznačíme zde procházku městem, při které možno všimnouti si věcí nejznamenitějších, jež v Praze má znáti každý. Při tom cesta hlavní vyznačena bude sloupcem širším, odbočky od ní sloupcem užším.

#### I. Od Ústředního nádraží Starým Městem k mostu Karlovu (Židovské město)

Vyšedše z **Ústředního nádraží císaře Františka Josefa**, do něhož budou za krátko ústíti všechny vlaky, ocitáme se před **Městským sadem**, před jehož vchody stojí t. zv. potravní stráž, které dlužno platiti daň zvanou potravní ze všech potravin (vyjma potraviny menšího druhu, pro vlastní potřebu). Projdeme parkem kolem malého rybníčku, v němž bývá v létě něco vodního ptactva, a zahneme vpravo k **Havlíčkovu náměstí**, kolem velké budovy **Hypoteční banky** a **Dlážděnou ulicí** k **státnímu nádraží** do **ulice Hyberské**, kdež ocitáme se již uprostřed velkoměstského ruchu. Nedaleko této rušné křižovatky, proti východu nádraží v **ulici Havlíčkově** stojí **Hotel Royal**, (čti Roajal) v němž zemřel r. 1856 slavný spisovatel a politik český Karel Havlíček Borovský (nar. 1821 v Borové u Něm. Brodu); na hotelu je pamětní deska.

Ulicí Hyberskou proudí všecken ruch od sousedního (v pravo) předměstí Žižkova. Dáme se však v levo, kolem několika paláců k celnici (bývalý klášter hyberských čili irských mnichů, kteří přinesli do Čech brambory; dle »Hybernáků« ulice je nazvána), v levo pak kolem největších hotelů pražských ku překrásné **Prašné bráně**, zbytku to hradeb, oddělujících do r. 1518 Staré Město od

Nového na rozhraní ulice Celetné a Příkopů. Tuto skvostnou památku t. zv. Vladislavské gotiky, zbudoval roku 1475 za krále Vladislava IV. slavný mistr Matouš Rejsek z Prostějova (\* 1445–† 1506 v Kutné Hoře, kde prováděl po mistru Hanušovi stavbu chrámu sv. Barbory). Brána slove Prašnou proto, že v ní býval ukládán střelný prach, jindy slula »věží novou«. Roku 1880 byla dokonale opravena.

V pravo od věže bude státi velký »obecní dům«; náměstí v pravo s velkými moderními budovami slove **Josefským**, široká ulice v levo, nejkrásnější třída pražská, **Příkopy**, kam ještě se vrátíme; jdeme nyní k nejpamátnejším částem Prahy, na Staré Město. Před branou je nejživější křižovatka elektrických drah.

Velká budova v levo je Živnostenská Banka, mohutné průčelí proti Prašné bráně tvoří zde část státních budov pro finanční úřady, a je tu nyní skladiště tabáku.

Za branou táhne se ulice **Celetná**, která má jméno svoje podle calt (housek), které pekli perníkáři, kdysi zde usazení. V pravo, tam, kde se nyní staví nové budovy, bývalo dříve sídlo králů českých, od Václava IV. až do r. 1484 (později Kadetka). V levo je **zemský soud**, kde jsou též uloženy zemské desky, t. j. knihy, do nichž ode dávna zapisovány právní poměry velkých statků v zemích českých. Od Celetné ulice v pravo rozkládá se pletivo nerovných, většinou úzkých uliček staroměstských až ku břehu Vltavy, kde říkají »na Františku«.

Asi uprostřed ulice Celetné je známý obchodní dům se zbožím hračkářským a galanterním »**u města Paříže**«.

Za zemským soudem rozkládá se **Ovocný trh** s četnými stánky a výkladci ovocnářek, a na jeho konci **zemské německé divadlo**, zbudované r. 1783 a zvané dříve českým stavovským. V l. 1821–62, dokud nebylo ještě stálého divadla českého, provozována zde v neděli a ve svátek též představení česká. Roku 1827 hrána zde první česká původní opera »Dráteník« od Fr. Škroupa, v níž zpěvák Strakatý poprvé zpíval píseň »Kde domov můj«.

Od divadla v pravo jest stará universitní budova **Karolinum**, r. 1383 králem Václava IV. věnovaná vysokému učení pražskému, s krásným, starobyklým arkýřem (kaple sv. Kosmy a Damiána, obnov. r. 1881 stavitelem Mockrem), památnou aulou (promoční síní) a archivem, v němž chovají se mnohé důležité doklady k dějinám vzdělanosti vůbec, české zvláště. Pro posluchárny české fakulty právnické je vchod z Ovocného trhu, pro posluchárny německé z ulice Železné.

Naproti divadlu a Karolinu je bývalý **klášterní kostel sv. Havla** s hrobem (ve sklípku před olt. P. Marie) čes. malíře Karla st. Škréty Šetnovského ze Závovic (\* 1604–† 1674). V býv. sousedním klášteře Karmelitánském je nyní fara a **knihovna Průmyslové jednoty pro král. české**.

**Ulicí Železnou** přijdeme na slavné **\*náměstí staroměstské** (od konce ulice Celetné krásný pohled na celé náměstí a na chrám sv. Vítový na Hradčanech), které je takorůžka srdcem Prahy. Staré toto tržiště, obklopené většinou starými a památnými budovami, pozbylo sice stavbami na severní straně, jakož i proražením nové ulice Mikulášské poněkud svého dřívějšího rázu, ale činí dosud dojem starobyklý, vážný i pochmurný.

Na náměstí tomto stával pranýř, a ve středověku konána tu slavná sedání rytířská i popravy. Tak r. 1437 oběšen tu na zlatém řetěze Táborita Roháč z Dubé s 52 soudruhy, pro odboj proti králi Sigmundovi, a zde zasazena národu českému rána z nejtěžších a pro vlast v následcích svých z nejosudnějších, neboť zde konána 21. června r. 1621 poprava 27 pánů českých po bitvě bělohorské. Roku 1633 popraveno zde 15 vyšších důstojníků císařských na rozkaz Valdštýnův za zbabělost v bitvě u Lützen. **Mariánský sloup** mezi radnicí a kostelem Týnským dal tu postaviti císař Ferdinand III. r. 1650 na památku zachránění města před Švédy. O něco severněji bude státi **Husův pomník**, k němuž základ položen r. 1903.

Z budov náměstí obklopujících skoro každá má svoje zajímavé dějiny. Zastavíme se především u **radnice Staroměstské**, jejíž

nejstarší část, gotická kaple arkýřová, pochází z r. 1381, věž z r. 1494. Radnice sama, s loggií zdobenou sochami panovníků českých, je z let 1838–48, levá část s krásným portálem z doby Vladislava II. V dolejší části věže je pověstný orloj od mistra Hanuše z Král. Hradce z r. 1490, opravený r. 1865, rozdělující den na 24 hodiny, počínajíc od slunce západu, a ukazující východ i západ slunce a měsíce, pohyb nebeských těles, znamení nedělní a veškeré pohyblivé svátky celého roku. Při každém bití hodin, jehož odchylka od našeho obyčejného času naznačena jest na tabulce na věži i na nároží protějšního závodu hodináře Hainze, který hodiny spravuje, otevře se dvě okénka, v nichž objeví se postupně 12 apoštolů se žehnajícím Kristem a po obou stranách hodin vykonávají různé pohyby umístěné tam postavy (kostlivec zvoní, lakomec kroutí hlavou a na konec kokrhá kohout). Zvěrokruh pod orlojem jest Liškova kopie mistrovského obrazu Jos. Mánesa (uloženého v městském museu).

Uvnitř radnice je stará, zachovalá **zasedací síň** a **nová síň zasedací** se světoznámým obrazem Brožíkovým Mistr Jan Hus před koncilem Kostnickým a Volba Jiříka Poděbradského za českého krále (jež konána byla v této radnici), pak síň primátorská s podobiznami primátorů pražských od XVI. stol. až po naše doby.

Na severní straně náměstí, na rohu nové **třídy Mikulášské**, stojí **kostel sv. Mikuláše**, nádherná baroková stavba od Kiliána Ignáce Dinzenhofera (\* 1690–† 1752 v Praze; byl to z nejlepších stavitelů pražských, jakož i jeho otec Krištof, který zemř. r. 1722 v Praze 67letý); kostel nyní je pronajat ruské obci a přeměněn na ruský chrám. V témže pořadí nový dům městské pojišťovny.

V místech, kde stojí nyní krásný **palác knížat Kinských**, rovněž od K. I. Dinzenhofera, býval dům »u kamenného stolu«, před nímž na kamenném sedadle sedávali za slavnostních příležitostí panovníci čeští. Pod loubím domu č. 18. na náměstí, v němž bývala kdysi proslulá Týnská škola, na které působil též bakalář Mat. Rejsek, stavitel Prašné brány, pak průjezdem a malým

dvorkem dostaneme se do památného **chrámu Týnského čili Panny Marie před Týnem**.

Chrám tento, jehož stavba počata koncem XIV. stol., byl dostavěn až r. 1458 za vlády krále Jiřího Poděbradského, jehož pozlacená socha stávala ve výklenku průčelí, kde nyní je socha Mariánská, ozářená paprskovitým věncem, zhotoveným ze zlatého kalicha nad sochou Poděbradovou. Do r. 1621 byl kostel hlavním chrámem strany pod obojí a zde kázali předchůdci Husovi Konrad Waldhauser a Milič z Kroměříže, pak z kazatelny dosud zachovalé Jan Rokycana a farář Havel Cahera. Překrásné jsou obě štíhlé věže kostela, z nichž levá, severní, jest užší, a zejména pozoruhodný jest **severní portál** z Týnské uličky, nejkrásnější z gotických v Praze s umělecky provedenou řezbou z Bělohorské opuky, představující umučení Páně. Na hlavním oltáři jest obraz zmíněného již malíře Škréty (Nanebevzetí P. Marie), od něhož pocházejí ještě obrazy sv. Barbory, Zvěstování P. Marie, Návrat z Egypta a sv. Vojtěch na oltářích vedlejších. Zde je také nejstarší pražská křtitelnice z roku 1414 a pod oltářem v kapli P. Marie v pravé lodi, tam kde jest sousoší sv. Cyrilla a Methoděje od Em. Maxe, pochovány jsou nejspíše hlavy oněch r. 1621 sťatých pánů českých, když za vpádu saského byly sundány se staroměstské mostecké věže, kde byly na potupu vystaveny. Mimo to je tu starožitný umělecky řezaný krucifix, gotický baldachýn mistra Rejska z r. 1493, a z četných náhrobků zasluhují zvláštní zmínky **náhrobek** slavného dánského hvězdáře **Tyga Brahe**, který zemřel r. 1601 na dvoře Rudolfa II., proti němu náhrobek Václava Čabelického ze Soutic, padlého roku 1648 při obraně Prahy proti Švédům.

*Vyjdeme-li levobočným, výše zmíněným severním portálem do Týnské uličky, máme naproti místo, kde stával dům malíře Škréty, pak na pravo branou vchod do **Týnského dvora**, kde mívali cizí kupci dočasný byt a sklady pro svoje zboží, které musili, jedouce do Čech, sem zavézt k váze a míře, a když daň byla zaplácena, mohl kupec prodávati je ve městě. »Starý Ungelt« jest bývalou celnicí.*

V nádvoří je dosud na levé straně zachována sloupová chodba a spore zbytky starých nástěnných maleb z r. 1560. – Klikaté úzké uličky této části středověké Prahy se upravují a zejména v **Dlouhé třídě**, spojující Staroměstské náměstí s Eliščinou třídou, je mnoho nových staveb.

Za Týnským dvorem hned v levo je **kostel sv. Jakuba**, nejdelší ze všech pražských (79 m), s klášteřem Minoritů z r. 1232. V kostele je skvostný náhrobek nejvyššího kancléře hr. Jana Vác. Vratislava z Mitrovic od Ferd. Brokoffa, (znamenitého sochaře, \* 1688–† 1731; v Praze; také Prokov jej jmenují. Jeho otec Jan, také výborný sochař † 1718) a na hl. oltáři obraz sv. Dominika od Václ. Vavř. Rainera (\* 1689–† 1743 v Praze). Socha P. Marie, dřevořezba ze stol. XIV. bývala někdy hojně ověšena šperky a drahocennými dary jakožto zázračná, neboť vypravuje se, že r. 1404 zadržela ruku zločince, který ji chtěl oloupiti tak, že ruka musila býti uřata. Kus ruky té ukazuje se dosud v pravé lodi nedaleko křtitelnice zavěšený na řetízku. – V tomto kostele byly vystaveny před pohřbem mrtvolky krále Karla IV., královny Johanky, r. 1387 na Karlštejně od ohaře zadávené, a r. 1577 mrtvola choromyslného císaře Maxmiliána.

**Týnskou uličkou**, přes Dlouhou třídu, **Kozí ulicí** dojdeme na »František«, kde (v pravo v Klášterské ulici) jsou dosud valné zbytky **klášteřa sv. Anežky**, založeného blahoslavenou Anežkou Přemyslovnou, dcerou Přemysla Otokara I., sestrou krále Václava I., do něhož po jeho vystavění r. 1234 sama ostoupila. V tomto klášteři Klarisek bylo 7 kostelů a kaplí, z nichž nověji důkladně byl opraven kostel sv. Barbory »Jednotou pro obnovu klášteřa blahoslavené Anežky«. Zpět a ulicí u Milosrdných dojdeme ke **kostelu a klášteři Milosrdných bratří** s nemocnicí. V klášteři prý jsou schody zhotovené ze dříví, které vzato z lešení, na němž popraveni čeští pánové na Staroměstském náměstí po bitvě Bělohorské.

V Dušní ulici proti **kostelu sv. Ducha** je templ čili synagoga reformované israelké obce, zbudovaná v maurském slohu.

Dlouhou třídou vrátíme se na Staroměstské nám., odkudž **Mikulášskou třídou**, prorážející nyní po celé délce starou tuto čtveř a v níž z řady krásných nových domů vyniká budova obchodního



spolku Merkur (asi brzo povede z této třídy nový most přes Vltavu), přijdeme do **Josefova** čili **Židovského města** neb tak zv. »Assanace« (jelikož novou úpravou této části se Žid. město assanuje čili upravuje tak, aby vyhovělo zdravotním potřebám obyvatelů). Býval to dříve, a z malé části je to do dnes soubor neúhledných budov, často sešlých, k nimž toliko sedmi branami byl přístup; tady bydlívali kdysi výhradně židé, a bývalo toto »pražské Ghetto« ještě do nedávna proslulé svým zvláštním středověkým rázem. Za nedlouho po provedené úpravě zbude z něho sotva několik synagog a trocha pověstí. Z Mikulášské třídy na levo **třídou Josefskou**, pak v pravo do **ulice Rabínské**, v níž nalézá se **radnice bývalého Židovského města**, ozdobená malou vížkou, již postaviti dovolil židovské obci Ferdinand III. za horlivé a vydatné služby pražských židů v době třicetileté války vůbec, za obléhání Prahy Švédy zolášť. Na vížce jsou hodiny, na jichž jednom ciferníku, hebrejskými číslicemi opatřeném, pohybují se ručičky z levé strany na pravou. – Neméně zajímavostí a zvláštností jest proti radnici se vypínající **Staronová synagoga**, z nejpamátnejších budov pražských, v rané gothice zbudovaná v letech 1260 až 1270. Zevnějšek stejně je ponurý jako vnitřek, jehož zdi nebývají nikdy bíleny a čištěny, prý aby nebyly smazány stopy krve, prolité v těchto místech při častém pronásledování židů ve středověku. Spíše však proto, že na stěnách byly napsány verše z písma svatého, v nichž vyskytuje se často i jméno Bůh. Ke sloupu uprostřed synagogy upevněn jest prapor, pořízený r. 1716; žerď jeho mohla býti nesena toliko pomocí několika podpor. Právo nositi prapor dal židům Karel IV. r. 1357, Ferdinand III. jim je obnovil asi za to, že půjčovali na vojnu mnoho peněz. Divné jméno synagogy pochází odtud, že byla vystavěna na základech a z kamene budovy starší.

Protější Hampejskou ulicí dostaneme se na světoznámý **\*starý židovský hřbitov**, na němž však již od dob císaře Josefa II. se nepochovává, který však zachoval docela svůj středověký ráz. Neveliká prostora hřbitovní (1,23 h, assanací však byl zmenšen) pokryta je nesčíslnými, namnoze mechtem porostlými prastarými náhrobky, tu a tam hluboko zapadlými. Mezi nimi roste bejlí

a zejména šerík, který v době květu poskytuje rozkošné podívané. Odpočívá zde mnoho znamenitých židův, a ukazují tu pomník učeného a pověstného rabi Löwa, kterého prý navštěvoval císař Rudolf II., a kol jehož hrobu leží tři a třicet jeho nejmilejších žáků (spisovatel Vrchlický zvěčnil jej ve svém divadelním kuse Rabínská moudrost), potom Haendele Šmilesovy, manželky Jakuba Baševiho, z níž lid vybájl polskou královnu, Marka Mardocheje Meisla, dobrodince a mecenáše pražských židů, a j. Některé náhrobky označeny jsou českými jmény zemřelých na důkaz, že v dobách, kdy měl český živel v Praze a v Čechách převahu, přilnuli židé k původním obyvatelům této země. Na jednotlivých náhrobkách lze pozorovati různá symbolická vyobrazení, znaky to jednotlivých pokolení židovských, jako dvě ruce (kmen Levi), vinný hrozen (kmen Israel) a pod. Nynější pohřebiště židovské jest za Olšany v Strašnicích. Starý židovský hřbitov značně je vyvýšen nad okolí proto, že na staré hroby navázeli hlínu, pochovávající do nové vrstvy země.

Z ostatních budov Židovského města dlužno uvést ještě synagogu Klausovu při starém hřbitově, ze stol. XVI.

**Rabínskou, Úzkou a Kaprovou ulicí** vrátíme se na Staroměstské nám.

Kolem radnice přijdeme na **Malé náměstí staroměstské**, zvané také »ryneček«, které zachovalo poněkud více svůj malebný starý ráz. Všimneme si tu studny, vroubené krásnou **starožitnou mříží** kovanou a **domu Rottova**, zdobeného malbami nástěnnými dle kreseb souvěkého malíře mistra Mik. Aleše, (\* 1852 v Miroticích na Písecku).

Klikatá **Malá i Velká ulice Karlova** spojují Staré Město s Malou Stranou a jsou obě stále plny ruchu, tím spíše, jelikož obě jsouce úzky, nestačí lidem i povozům. V **Husově třídě**, dělicí ulici Malou od Velké Karlovy v pravo, stojí velký **palác hrabat Clam-Gallasů**, v levo pak **dominikánský chrám sv. Jiljí**, s krásnými malbami na klenbách od Václ. V. Rainera, který je zde též pochován; kostel až do bitvy bělohorské byl pod obojí.

Za německou technikou v pravo jest památné **Betlémské náměstí**, na němž ještě r. 1785 stávala **Betlémská kaple** (na místě domu č. 6, asi tam, kde nyní je studna) v níž kázával mistr Jan Hus. Na domě č. 7. omylem je zasazena pamětní deska hlásající, že v domě tom Jan Hus bydlel, a v jeho průjezdě jsou zazděny kamenné veřeje, pocházející prý z domu Husova. – Na domě č. 11 jest pamětní deska, je to rodný dům malíře Jaroslava Čermáka. Vlevo **ulice Konviktská** s průch. domem »Konviktem«, bývalým, jezuitu spravovaným ústavem pro šlechtické jinochy. V čele, na straně západní, je bývalý **pivovar »u Halánků«**, kde působil český mecenáš Vojta Náprstek a kde založil velkou knihovnu (50.000 sv.), volně přístupnou. Novější sousední budovu **Českého průmyslového musea**, založeného jeho matkou Annou Náprstkovou a zvelebovaného jeho pozůstalou chotí paní Josefínou Náprstkovou, obsahuje bohaté sbírky výrobků průmyslových, strojů a surovin, ukázek starých českých krojů a výšivek, sbírky keramické a etnografické, rozhojňované stále českými cestovateli jako Holubem, Durdíkem, Vrázem, Wünschem, Kořenským a m. j. J. L. Kottner, kustos musea, vydal r. 1898 Průvodce sbírkami Musea. V jedné z hořejších síní umístěn jest ve výklenku ve zvláštní urně popel Vojty Náprstka. V rodině Náprstkově nalézali chudí a ubozí vždy podpory a ochrany, a nebožka paní Anna Náprstková vždy ráda ujímala se zvláště malých dráteníčkův.

*Vrátíme-li se na Perštýn, můžeme zajíti v levo do krátké ulice Martinské, při jejímž konci, oddělen úzkou uličkou od velikého činžovního a průchodního domu a hotelu **Platýzu**, nalézá se zrušený **kostel sv. Martina**, památný tím, že zde r. 1414 farář Jan z Hradce dle návodu přítele Husova, mistra Jakoubka ze Stříbra jal se první podávati tělo Páně pod obojí způsobou.*

*Přes **Uhelný trh**, kde na domě čís. 420 jest pamětní deska hlásající, že zde bydlíval r. 1787 hudební skladatel Mozart, a kde jest trh květinářský, **ulicí Skořepkou** (zvanou dle kloboučníka V. Skořepy, který zde měl r. 1530 dům) zpět na Betlémské nám.*

*Za Halánkovými Betlémskou ulicí a kolem **Vyšší průmyslové školy** dostaneme se do **ulice Karoliny Světlé** a **ke kapli sv. Kříže menšího**, jedné ze tří nejstarších románských kaplí v Praze, z 11. neb 12. věku, ohrazené železnou mřížkou. Kaple (i hřbitov u ní) r. 1784 zrušena, načež r. 1862 koupila ji pražská obec a Umělecká Beseda dala ji obnoviti. Zpět **ulicí Konviktskou**.*

Z Betlémského náměstí **Liliovou ulicí** dojdeme **Velké ulice Karlovy**, v níž trochu v pravo naproti je vchod do bývalé Jezuitské koleje<sup>1</sup> zvané **Klementinum**.

*Úzkou **Seminářskou uličkou** možno Klementinum obejít na **náměstí Mariánské** a zde druhým hlavním vchodem vejde se do Klementina. Ve velikém tom souboru budov ze XVI. stol. byla původně zřízena universita katolická vedle starší Karlovy, načež r. 1654 sloučeny obě v jedinou universitu Karlo-Ferdinandovu. Teď je zde aspoň z části toliko fakulta filosofická česká i německá, pak universitní knihovna se 3915 rukopisy a 1530 prvotisky a asi 300.000 svazky, hvězdárna s věží, v níž chovají se staré hvězdářské nástroje Tyga Brahe a tak zv. Trautmannsdorfské hodiny ze 14. stol., arcibiskupská knihtiskárna, před níž stojí **socha studenta** (od Em. Maxe) v upomínku na hrdinné hájení Prahy studenty proti Švédům r. 1648. Podjezdem na náměstí Křížovnické.*

*Na vrcholu hvězdárny v pravé poledne dává se znamení červeným praporcem, načež následuje ihned výstřel z děla na Mariánských hradbách. Dle tohoto výstřelu řídí si pak každý své kapesní hodinky.*

V Karlově ulici jsou dále s Klementinem souvisící **kostel sv. Klementa** a **kaple Nanebevzetí P. Marie**, zvaná vlašská, vystavená r. 1590 v Praze usedlými Vlasy, a posléze **kostel sv. Salvátora**, ve vlašském slohu s nádherným průčelím, toho druhu

---

<sup>1</sup> Kolej, z lat. collegium, znamenalo původně totéž, co bursa, t. j. dům, v němž chudým studentům universitním dostalo se úplného zaopatření; z lat. bursa vzniklo něm. Bursch, č. burs a buršák.

v Praze jediným. Průčelí toto obráceno jest do nevelikého **\*Křížovnického náměstí**, které se vším svým okolím jakož i čarokrásným pohledem na Hradčany tvoří nejvábnější zákoutí pražské. V levo jsou od paláce zvaného Colloredovského dva podjezdy na nábřeží, v pravo **kostel Křížovníků s klásterem**, stojícím z části na zbytku starého pilíře mostu Juditina, s nemocnicí a pivovarem, proti němuž táhne se v **Křížovnické ulici** ponuré průčelí Klementina. Před kostelem, pomník Karla IV., otce vlasti, postavený r. 1849 na památku 500letého založení university nákladem pražské university.

**Staroměstská mostecká věž** jest překrásná gotická stavba proslulá tím, že na ní byly pověšeny hlavy r. 1621 popravených pánů českých, a že r. 1648 studenti a měšťané pražští po 14 dní jí hájili proti Švédům. Také roku 1744 při vypuzení Prusů z Prahy byl tu sveden krvavý boj a r. 1848 postaveny tu vysoké barikády, hradby z dlažebných kamenů a různého náradí, při revolučních bojích pouličních. Věž zdobena jest směrem ke Křížovnickému náměstí sochami Karla IV. a Václava IV. a znaky zemí koruny České. Klenba podjezdu vykrášlena jest zajímavými malbami nástěnnými, s ptákem ledňáčkem, zamilovaným to znakem Václava IV. Lázeňská dívka, opatřená odznaky svého zaměstnání, jest dle pověsti Zuzana, která zachránila krále před nepřáteli, kteří jej chtěli zajmouti, když meškal v blízkých Králových lázních. Směrem ke Karlovu pomníku, v dolejší části nábřežní zdi nalézá se vytesaná vousatá hlava, zvaná »Bradáč«, prý podobizna stavitele mostu. Dle její vzdálenosti od hladiny Vltavské bývala měřena výška vody.

Brána věže zavírala se mříží železnou, jež se spouštěla v nebezpečí, asi takovou, jakou viděti také ve znaku města Prahy. V druhém patře věže jest komnata, v níž bývali věznění městští synkové pro marnotratnost.

## II. Most Karlův a Malá Strana (Strahov a část Hradčan)

**\*Karlův most**, (dříve zvaný také jen Kamenný nebo Pražský, jako v národní písni »Na tom Pražském mostě...«), stojící o málo výše než starý most Juditin, r. 1167 zbudovaný a r. 1342 povodní zbořený, jest z nejvzácnějších památek stavitelských středověku a byl založen r. 1357, dokončen však až r. 1503. Stavěl jej Petr Parlér, stavitel z Gmündu ve Švábích (\* 1333–† 1397). Most je 497 m dl., 10,27 m šir. a přepíná Vltavu šestnácti oblouky, jsa zakončen na straně Malostranské dvěma gotickými věžemi nestejně velikosti i tvaru.

O stavbě mostu vypravuje lid, že vápno bylo rozdělaváno vejci, aby nový most byl hodně pevný, a že Karel IV. tudíž nařídil, aby ze všech měst království posílali vejce na stavbu, jelikož v Praze samé tolik vajec nebylo. Také Velvarští přivezli vajec plný vůz, ale když zedníci vejce roztloukali, shledali, že jsou všechna na tvrdo. Velvarští je totiž uvařili, aby se cestou nerozbila. Za to sklidili ovšem mnoho smíchu. Jiní vypravují, že také mlékem byla malta rozdělavána a tehdy páni z Unhoště poslali místo mléka – tvaroh a syrečky.

O pevnosti mostu svědčí, že jak Švédové r. 1648, tak rakouský generál Harsch r. 1744 marně se pokoušeli pobořiti jej, za to povodněmi byl protržen r. 1784 a 1890. Ve stol. 18. a počátkem 19. dostalo se mostu neobyčejně pěkné výzdoby tím, že na jeho pilířích po obou stranách byly postaveny sochy, z nichž většinu vytvořili mistři Matyáš Braun, (\* 1684 v Inšpruku, † 1738 v Praze), Brokoff st. a ml., bratři Maxové a j. Před tím byl na mostě toliko dřevěný kříž, asi již za Karla IV. Roku 1696 posmíval se mimojdoucí žid kříži tomu, načež byl od královského soudu odsouzen, aby hebrejský nápis (znamenající: »Svatý Bože, svatý silný Bože, svatý nesmrtelný Bože«) podnes zachovaný, v polokruhu nad křížem z kovu dal zhotoviti a silně pozlatiti, k čemuž vztahuje se i český, latinský a německý nápis na podstavci.

Nejkrásnější ze soch Karlova mostu jest po levé straně, a to blíže sestupu na ostrov Kampu skupina: **Vidění svaté Luitgardy**, již provedl Mat. Braun dle nákresu Brandlova. (Malíř český Petr Jan Brandel \*1668–†1735). Nejznámější jest však bronzová **socha sv. Jana Nepomuckého**, litá dle modelu Brokoffa st. r.1683, vyhledávaná a uctívána zvl. o pouti Svatojanské. Na téže straně mezi sochami sv. Trojice a sv. Norberta zasazena jest v zábradlí **deska mramorová** s mosazným křížem, označujícím místo, kde prý sv. Jan Nep. byl shozen do Vltavy. – Dvě velká sousoší skoro uprostřed mostu byla při povodni r.1890 smetena do Vltavy a teprve r. 1904 podařilo se z vody je vytáhnouti.

Jak s počátku mostu, tak zvláště uprostřed něho rozvíjí se **\*nádherný pohled na Hradčany s dómem svatovítským**, na Menší Město Pražské pod nimi, v pravo na Letenskou stráň, v levo na Petřín s rozhlednou – pak na Vltavu dolů i vzhůru, na Ostrov Střelecký nad jezem staroměstským, na nový most Františkův, za ním Žofín a nové nábreží, v dálce Vyšehrad, skály Branické a kostelík zlíchovský atd, v levo staroměstská vodárna s věží vodárenskou a nástěnnou malbou Mik. Aleše: Hájení mostu před Švédy r.1648... to vše dohromady tvoří obraz vzácné krásy a malebnosti.

Při druhém břehu v levo na mostním pilíři pod sousoším sv. Vincence a Prokopa jest t. zv. **Bruncvíkova socha**, o níž koluje mnoho pověstí a pohádek. Soudí se, že to bylo znamení skladního práva Starého města, jistě však jako znamení zvýšené ochrany míru. Jméno sochy jest vlastně zkomolenina jména Přemysl, z něhož stalo se Przemysl, Pruncel, pak Prunclík a Brunclík a jest to prý vlastně náš slavný král Přemysl Otakar II.

Tento král prý, vracaje se z vítězství nad uherským Belou do Prahy, hodil meč svůj do Vltavy, aby tam zůstal potud, pokud nebude naplněn kalich utrpení národa. Až bude nejhůře, meč jeho objeví se nad řekou, a jím král český porazí nepřitele. Dle jiných je to Bruncvík, syn knížete Žibřida neb Stojmíra, jehož divotvorný meč v mostě je zazděn. Až bude v Čechách nejhůře a rytíři Blaničtí

potáhnou proti nepříteli, se sv. Václavem v čele, kuň Václavův zakopne na mostě, vyrýpne meč Bruncvíkův, jímž pak sv. Václav všecky nepřátele potře. A bude v Čechách mír a pokoj.

Konec mostu přepíná **ostrov Kampu**, jímž protéká rameno Vltavy zvané **Čertovka**, vytvářejíc zvl. po straně pravé s přiléhajícími budovami malebnou skupinu zvanou »Pražské Benátky«. Tu všimneme si ještě v levo velikého sousoší sv. Jana, Ivana a Filipa z Valois, jehož podstavec s t. zv. »Turkem z mostu« býval uzavřen mříží a útrpní mimojdoucí házeli tam příspěvky na vykupování tureckých otroků.

Na mostě býval také do r. 1786 koš, v němž pekaři za trest byli do řeky pouštěni nebo jen »vystaveni« jako na pranýři.

Za mosteckou branou (menší z obou věží je z r. 1235, větší ze stol. XIV.) začíná **Malá Strana**, nejstarobylejší a vedle Hradčan poměrně nejtišší část Prahy, stěsnaná mezi zámecký vrch a Petřín. Zde je sídlo nejvyšších úřadů zemských a zde má také šlechta svoje mnohé starobylé a krásné paláce. **Ulice k mostu** vede na **náměstí Malostranské**.

*V Lázeňské ulici v levo stával proslulý hostinec »v Lázni«, ještě před sto léty nejprřednější z pražských. Bydlil zde také r. 1698 car Petr Veliký, který si odvedl z Prahy jesuitu Bedř. Volfa, s nímž i ve Vídni česky mluvil, což prý vzbuzovalo ve vysokých kruzích údiv, ba nevoli. Cara prý však těšilo, že se s Čechy mohl domluvit bez němčiny. Dále je **kostel rytířského řádu Maltézského** (s Rubensovým obrazem na hl. oltáři a mramorovým pomníkem maršálka hrab. Rud. Colloreda od Em. Maxe), založ. r. 1159 králem Vladislavem II.*

*S kostelem a residencí velmistra Maltézského řádu sousedí nejtišší náměstí pražské t. zv. **Velkopřevorský plácek**, s palácem hr. Bouquoie (Bukvoje). Zamkllost tohoto náměstí působí zvláštním kouzlem, přicházíme-li sem z ruchu velkoměsta. – Mostem přes rameno Čertovky zajdeme potom na ostrov Kampu a odtud uličkou u **Sovových mlýnů** do malých sadů přímo nad Vltavou se*



rozkládajících, s rozkošným výhledem na Karlův most a protější Františkovo nábřeží.

Zpět přes Velkopřevorské náměstí do **ulice Novodvorské**, k nádhernému **paláci Nostickému**, v němž nalézá se drahocenná obrazárna, a **ulicí Harantovou a Karmelitskou**, v níž na domě číslo 23. je pamětní deska spisovatele Františka Douchy, (mezi skupinou německých školních budov je **karmelitánský kostel Panny Marie Vítězné** se zajímavými katakombami pod veškerou prostorou chrámovou; leží tu na sta rakví většinou otevřených se zachovalými těly mnichů, jeptišek i osob jiných), a od níž v levo rozkládá se malostranské **Tržiště s palácem Schoenbornským a ulice Vlašská s palácem Lobkovickým** (za nimi rozlehlé a krásné zahrady), na Malostranské náměstí.

V chrámu u P. Marie Vítězné na prostředním oltáři v pravo jest rokoková soška Ježíška, známá i v cizině, Pražské Jezulátko, k němuž hojně se putuje, nejvíce v lednu na Jména Ježíš. Sošku tu darovala Karmelitánům r. 1628 kněžna Polyxena Lobkovicová, a císařovna Marie Teresie sama ji ušila drahocenné roucho.

Na nám. Malostranském je **pomník** maršálka a potomka staroslavného českého rodu, **Radeckého**, z r. 1858, ulitý z ukořistěných piemontských děl. Směrem k **ulici Tomášské** jest náměstí uzavřeno dvěma domy s velkým podloubím. Menší z nich na rohu ulice Tomášské jest **bývalý palác Šternberský** a k němu pak přiléhá nápadná velká čtyřpatrová budova, opatřená na obou koncích arkýřovými vížkami zvláštního tvaru. Je to dům zvaný »**u Montágů**« památný pro dějiny české, ba evropské vůbec, neboť v domě tomto, patřícím staroslavnému rodu pánů Smiřických, konali r. 1618 čeští pánové pod obojí poradu, po které vypravili se na hrad pražský a svrhli císařské místodržící s oken dvorské kanceláře. To bylo pak počátkem osudné vojny třicetileté.

Na levo je bývalý klášter jezovitský, v němž jest umístěn **vrchní zemský soud** a hlavní zemská pokladna.

Uličkou za domem u Montágů dostaneme se na **Sněmovní náměstí**, kde v levo nalézá se **místodržitelství království českého** a budova sněmovní, v níž schází se český sněm, jediný zbytek dřívější samostatnosti. Býval to dříve palác hr. Thunův, z r. 1696 a v l. 1779–94 bylo tu divadlo. R. 1794 vyhořel, načež koupěn od stavů českých a přestavěn r. 1801, jak nyní jest. R. 1861 upraven jeho sál pro zasedání sněmu, v němž zasedá 242 členů, mezi nimiž 6 členů s hlasem t. zv. virilním (který jim přísluší ne volbou, nýbrž s hodností a úřadem jejich je spojen a jsou to: arcibiskup pražský, 3 biskupové a rektori obou universit pražských), pak 70 zvolených poslanců velkostatků, 15 zástupců obchodních komor, 72 poslanců měst a míst průmyslových, 79 poslanců venkovských volebních okresů, kteréžto sbory poslanců slovou kuriemi a sice 1. kurie velkostatkářů, 2. kurie měst a míst průmyslových a komor obchodních a 3. kurie obcí venkovských. Činnost sněmu zvoleného trvá 6 let (nynějšiho od r. 1901 do r. 1907). Předsedou jest nejvyšší maršálek království českého, který jest jmenován králem, tak jako místopředseda sněmu. Jeho úřad trvá stejně dlouho jako doba sněmu, který ze sebe volí, jako správní a výkonný orgán svůj, rovněž na 6 let zemský výbor, jemuž také maršálek předsedá. Vládu zastupuje ve sněmu místodržitel.

Za sněmovnou uličkou v pravo **náměstí Valdštýnské** s obrovským a památným **\*palácem Valdštýnským**, který zaujímá celou východní stranu náměstí i celou jižní stranu Valdštýnské ulice. Palác tento dal zbudovati velký vojevůdce Albrecht z Valdštýna, vévoda Friedlandský, v letech 1621–1630 dle plánů italského architekta Mariniho na místě 18 šlechtických a měšťanských domů. Palác zachoval se téměř zcela v podobě původní a vyniká tu zvláště velká dvorana, pnoucí se do výše dvou poschodí s malbami na stropě, astrologický kabinet, v němž pověřivý Valdštýn se svým hvězdářem Senim stopoval běh hvězd, koupelna, proměněná v jeskyni, potom překrásná loggie, zvaná **Salla terrena** s malbami a vedle ní komnata, v níž ukazují vycpaného koně, který nesl Valdštýna v bitvě u Lützenu. – S palácem spojena je velká a krásná zahrada, sahající až k Letenské ulici, a přístupná obecnostu toliko v den sv. Jana Nep.

a sv. Václava. Při zahradě jest jízdárna, v níž konány kdysi skvělé slavnosti. Na konci býval velký rybník, na kterém ponejprv ukazoval svoji parní lodičku český mechanik Josef Božek († 1855), který r. 1815 vynášel první parovůz na pevnině (podobný našim automobilům) a v Král. Oboře za vstupné jej ukazoval, ale když vstupné mu bylo ukradeno, Božek se rozzlobil a sám svůj vynález zničil.

Na tomto náměstí Valdštýnském, jemuž vévodí zámek královský, nalézá se (proti pal. Valdšt.) roh podloubí tvořící bývalý **palác knížat Auerspergů**, na straně severní náměstí **palác hr. Ledebourův**, za nímž v ulici Valdštýnské **palác hrab. Palffyho**, nyní místodržitelství archiv, **palác hrab. Kolovrata** (Rychnovského) a velký **palác knížat Fürstenberků** s překrásnou terasovitou zahradou podél zámeckých schodů.

Za Valdštýnskou ulicí dáme-li se v pravo pod Bruskou, zajdeme do tiché **ulice Letenské**, kde nalézá se **zemská školní rada** (v pravo), nejvyšší to školní úřad v Čechách, jak pro školy obecné tak pro školy střední.

Nežli vyjdeme z ulice Letenské, zajdeme za podjezdem v pravo, proti **Josefské ulici**, v níž je **klášter anglických panen** (s něm. dívčí školou) a kostel sv. Josefa, **do kostela sv. Tomáše** s klášterem Augustiniánů. Klenba kostelní jest zdobena malbami Rainerovými a dle pověsti zjevil se sám sv. Tomáš Rainerovi, zachránil mu dříve život a dle zjevení toho namalována jest hlava sv. Tomáše na jednom z nástěnných obrazů. V klášterním ochozu býval do nedávna náhrobek korunované básnířky anglické Alžběty Johanny Westonové, která žila na dvoře Rudolfa II, a Jošta z Bruselu, hanoverského brusíře drahokamů a zlatníka, rovněž na dvoře Rudolfově žijícího. Za kostelem je známý pražský **pivovar »u Tomáše«**, naproti škola. V pivovare je t. zv. »umělecký kout«, kam chodívali kolem r. 1895 umělci a spisovatelé Marold, Aleš, Oliva, Jansa, Arbes, Stroupežnický a j. V domě č. 2. »u zlatého čápa« narodil se Bedřich Schnell, který před nedávnem odkázal Ústřední Matici školské 400.000 korun. V ulici Tomášské na domě čís. 15. pamětní deska hudeb, skladatele Jana V. Tomáška.

S budovou vrchního zemského soudu na Malostranském náměstí souvisí **kostel sv. Mikuláše**, kolem něhož jdeme vzhůru na Menší Malostranské náměstí, na jehož protější východní straně jest **generální velitelství**, na straně severní ještě místodržitelské kanceláře. Chrám, z největších a nejkrásnějších pražských, jest dílem Křištofa a později Kiliána Ignáce Dinzenhofera a posléze Jakuba Mandelíka, v l. 1673–1752. Nad kostelem vznáší se obrovská kopule 79 m vysoká, krytá mědí, odkudž její malebná zelenavá barva. Uvnitř jsou mimo přebohaté mramorové ozdoby stavitelské a sochařské – nástěnné obrazy od Frant. Balka, (také Palka, výborného malíře slezského, \* 1724–† ok. r. 1770), jehož krásný obraz na druhém postranním oltáři v pravo zvěčněn jest Arbesovým romanettem »Sv. Xaverius«. Pozoruhodná je kaple sv. Barbory se znamenitým obrazem Krista na kříži od K. Škréty; soška sv. Františka ve dvířkách tabernakula je prý řezána ze dřeva rakve sv. Ignáce z Loyoly.

Na klenbě kopule jest ohromný obraz od Jana L. Krachera, představující sv. Mikuláše, patrona obchodníků. Na obraze lze viděti postavu ze zasloupí se dívající. Když prý malíř obraz maloval, vymínil si, aby při práci nikdo se na něho nedíval. Ale zvědavý mnich jakýsi neposlechl, díval se potají přece, a když ho malíř uhlídal, za trest na obraze jej zvěčnil.

Do hrobky pod kostelem dán byl r. 1783 místodržitelský archiv, který však r. 1903 přenesen do býv. paláce Pálffyova ve Valdštýnské ulici.

**Sloupení Nejsvětější Trojice** proti místodržitelství bylo postaveno na památku odvrácení moru r. 1713.

*Na královský hrad možno odtud buď **Zámeckou** a **Thunovou ulicí**, kde je nádherný **palác hrabat Thunů Žehušických** a pak po nových zámeckých schodech o 203 stupních, v pravo s malou okrouhlou **vížkou**, zvanou **trubačskou**, protože se z ní za císaře Matyáše troubívalo, když král zasedal k obědu, aneb*

**Nerudovou ulicí**, dříve Ostruhovou, nyní zvanou podle slavného spisovatele českého Jana Nerudy a autora Malostranských povídek, jenž bydlil tu v domě č. 51, kde nalézá se také příslušná pamětní deska. Ulice tato je s obou stran vroubena řadami stavitelsky zajímavých a malebných domů různých slohů jako v levo **palác hrabat Morzinů** s balkonem neseným dvěma karyatidami v podobě mouřenínů od F. Brokoffa, v pr. **palác hr. Thuna Děčínského** s nádherným portálem a schodištěm od Brauna, pak dále **kostel P. Marie** s klášterem Redemptoristů, podle dřívějších mnichů obecně »Kajetánským« jmenovaný, z roku 1717. Zde v l. 1834–36 v refektáři kláštera byla pořádána česká divadelní představení. Klášter byl tehda majetkem vlastence lékárníka Jana Dobromila Arbeitera; do divadla vešlo se jenom 180 diváků. Jaký to rozdíl proti divadlu nynějšímu!

*Vedle kostela vedou schody z ulice Nerudovy do uličky Thunovské ke schodům zámeckým.*

Příkrá ulice Nerudova končí u **Radnických schodů** a v pravo, kolem velkolepého **Švarcenberského**, dříve **Rožmberského paláce** vede cesta na král. hrad.

Úvozem kolem zahradní zdi kláštera Strahovského, odkudž naskytá se rozkošná **vyhlídka na Petřín** do zahrad Strahovské, Lobkovické, Schönbornské a Seminářské, přijdeme na Pohořelec a v levo úzkým schodištěm (neb dále hl. vchodem) na nádvoří praemonstratského **kláštera Strahovského** na Sioně, zal. r. 1140. Budova s překrásným empírovým průčelím jest proslulá **Strahovská knihovna**, která ve svých síních skvostně vyzdobených chová kolem 70.000 svazků knih, a přes 1000 rukopisů. Ke knihovně přiléhá krásný opatský **chrám Nanebevzetí P. Marie**, dokončený teprve r. 1760. Zde jest hrob sv. Norberta, zakladatele premonstr. řádu a památník zakladatele kláštera krále Vladislava. V pravé kapli t. zv. P. Marie Pasovské, pochován jest pověstný generál jízdy Bohumír Jindř. hrabě Pappenheim. Bitva u

Lützenau, v níž r. 1632 Pappenheim padl, jest vymalována na klenbě kaple. Varhany kostelní z roku 1780 od mnicha Oelschlegla s 50 rejstříky a 3177 píšťálami bývaly největší v Čechách a hrával na ně i Mozart. – V rozsáhlé klášterní budově nad letním refektářem jest ve velké síni bohatá **klášterní obrazárna** se vzácným a proslulým obrazem Dürerovým »Slavnost růžencová« z r. 1506, ještě ze sbírek císaře Rudolfa II. Obraz, aby neutrpěl zkázy, byl z rozkazu císařova z Itálie do Prahy nesen. Mimo to jsou v budově klášterní velkolepé sbírky numismatické a heraldické. Přístup dovolen tu jen na přihlášku u pátera knihovníka, ale do vlastní klášterní budovy nemají osoby pohlaví ženského přístupu. – U hlavního vchodu v pr. stojí **kostel sv. Rocha**, zajímavá památka z času přechodu gotiky do slohu renaissančního.

Před klášteřem stávala Strahovská brána, »pěkně malovaná«, kudy vedla a vede dosud cesta do Hvězdy a na Bílou Horu neblahé paměti, kde utrpěli Čechové 8. listopadu 1620 tak těžkou porážku, že od těch dob čítá se konec samostatnosti české.

Proti hl. vchodu nádvoří Strahovského jsou nyní rozsáhlé **kasárny zemské obrany**, za nimi baráky záložníků.

Přes **Pohořelec**, kde za domem č. 118 vedle nové školní budovy teprve nedávno byly objeveny zbytky bývalého domu Tyga Brahe, přijdeme na **Loretánské náměstí**, jehož celou západní stranu zaujímají **dělostřelecké kasárny**, bývalý to velkolepý **palác Černínský** z r. 1702, teď valně sešlý. Naproti je **kostel P. Marie s Loretánskou kaplí** a po sev. straně náměstí nejstarší kapucínský klášter v Čechách, s kostelem P. Marie z r. 1602. Do tohoto kostela ubíral se den po bitvě bělohorské (9. listop.) hr. Buquoy děkovat Bohu za vítězství. Nad kostelem Loretánským, zvaným krátce také Loreta, jehož středem jest r. 1626 dle vzoru »Santa Casa« v Loretě vystavená kaple,<sup>2</sup> vypíná se věž se zvonkovou hrou, jejíž 27 zvonků

---

<sup>2</sup> Chýše (Sancta casa) P. Marie, v níž bydlila sv. rodina, byla dle legendy přenesena od andělů do Dalmácie r. 1291, odtamtud však za krátko zmizela a nalezena v Itálii v provincii Anconě v lese vavřínovém (latinsky laurus – vavřín), jenž tu patřil bohaté ženě Lauretě. Po ní dům slul Loreta. Asi v těch místech pak vystavěn poutničky chrám slavným Donatem Bramantem.

každou hodinu hraje sloku Mariánské písně. Pěknou báseň o zvoncích těch napsal Jan Neruda. Hra jest z r. 1694, opravena r. 1902 od hodináře pražského Hainze. V přilehlém klášteře chován jest nejbohatší **klášterní poklad** v Čechách, stále šlechtou rozmnožovaný. Nejvzácnější jeho kus je zlatá, 6580 démanty zdobená monstrance od hraběnky Kolovratové. Vedle toho jsou tu nesčetné zlaté a stříbrné, drahokamy zdobené předměty kostelní, drahá roucha, skvosty a památky všeho druhu. Ukazují zde zejména plášť na sošku P. Marie ze slámy, ale jakoby zlatohlavový, kalich z r. 1510, nejstarší zdejší předmět, drahocenné korunky a m. j. V arkádovém ochoze klášterním jsou na stěnách kopie známějších obrazů Mariánských a pod nimi 22 obrazy světic, z nichž mnohé jsou prý podobiznami oněch šlechticů, jež snášely sem bohaté dary.

Z náměstí vede **Kapucínská ulice** k nejzazší a skoro zapomínané části Hradčan, t. zv. **Novému Světu**, odtud **Kanovnickou ulicí**, pak **ulicí u Kasáren** kolem vojenské nemocnice (dříve palác Martiniců) a částí ulice Loretánské přijdeme po Radnických schodech, nad míru malebných, zpět do ulice Nerudovy.

### III. Královským hradem k Řetězové lávce (Hradčanské sady, Letná)

Vystoupivše širokou, dosti příkrou cestou, dojdeme rampy v pravo před samým hradem, odkudž je **\*čarokrásný pohled na Prahu** a dalekou krajinu na východ a jih. Po pravici a přímo před námi rozkládají se zahrady Petřína, Nebozízek, Malá strana s celým mořem klikatých ulic, střech, arkýřů, věží, věžiček a kopulí, Vltava a její mosty, dále všechna města Pražská, předměstí Karlín, Žižkov, Vinohrady a všecko dálné okolí. Odtud na Prahu pohlížejíce, pochopíme nejsnáze výrok králové Alžběty, choti zimního krále Bedřicha Falckého, která zvolala, dívajíc se se hradu na Prahu: »Je to opravdu město královské«.

Uprostřed **Hradčanského náměstí** stojí **Mariánský sloup** se skupinou svatých. Na levo zmíněný **palác Švarcenberský**, snad jediná památka staroflorentinského slohu v Praze, s malbami sgraffitovými z konce XVI. stol. Zvláště pěkně se nese palác tento z dále, ku př. z Františkova nábřeží. Vedle **kostel sv. Benedikta** s klášterem Barnabitek, pak **Hradčanská radnice** na rohu u Radnických schodů, na straně záp. palác Toskánský, majetek domu císařského, v němž je ústřední správa nejv. soukromých a rodinných statků, na straně severní řada domů kanovnických a bývalý palác Lobkovický, mezi nímž a král. hradem stojí proti paláci Švarcenberskému **palác arcibiskupský** z r. 1764 s kaplí sv. Jana Kř. a renaissančním portálem z červeného mramoru.

Před domy kanovnickými bývaly masné krámy a před nimi stával pranýř. Také popravy zde konány.

Se strany východní uzavírá Hradčanské náměstí **\*královský hrad**. Založil jej Karel IV. r. 1333, ač již před tím bývalo v těchto místech sídlo českých panovníků. Později byl hrad doplňován a rozšiřován, a po velkém požáru r. 1541 stavěn znovu.



Nejslavnějších dob dočkal se za Rudolfa II., který tu vedl nádherný dvůr (1576–1611), ale za války třicetileté byl drancován, drahocenné a umělecké předměty odvázeny odtud do Vídně a do ciziny. Nynější své podoby a rozsáhlosti nabyl za cís. Marie Terezie v l. 1757–1775, kdy založen také ústav šlechtičen. Josef II. však odvezl korunovační klenoty dosud na hradě chované do Vídně a hrad chtěl přeměnit v kasárny, avšak pro velký odpor veřejného mínění od toho upustil. Teprve po smrti Josefa II. bylo zase lépe, česká koruna opět vrácena Praze, a císařové rakouští znova se dávali v Praze korunovati, naposledy Ferdinand Dobrotivý. R. 1830 sídlil tu několik let s rodinou a celým dvorem Karel X., král francouzský, v l. 1848–1875 císař Ferdinand Dobrotivý a jeho choť císařovna Anna. Teď jen občas a dosti zřídka hostí hrad členy rodiny císařské, do Prahy zavítavší. Trvalého pobytu král český na svém hradě pražském nemá.

Zajímavo, že »Praha« bylo první jméno Hradčan, a povstalo asi od »pražiti«, kde byl les vypražen, vypálen, aby se tam mohli usazovati lidé (jako Mýto od mýtiti). Ještě budiž poznamenáno, že původní palác či dvůr stál po pravé straně kostela sv. Víta, kde nyní jsou pokoje císařské; na jih od kostela byla památná kamenná stolice, kde usazováni byli knížata při nastolení. Kam se poděla, není známo.

**Ozdobnou mříží,** jejíž kamenné pilíře jsou ozdobeny Platzerovými sochami nevalné ceny umělecké, vejdemo na první ze tří zámeckých dvorů. V levo je hlavní stráž, pod mohutnou branou dorického průčelí v pravo skvostný vchod do komnat císařských, obecnstvu nepřístupných. – Na dvoře druhém jest pěkná kašna a krásná hradní kaple ze stol. XVII.

*Po levé straně severního průjezdu jsou rozsáhlé stáje pro 200 koní, v nichž zdržoval se ke konci svého života téměř po celé dny Rudolf II., stížený záдумčivostí, a zde dokonce přijímal i vyslance cizích států.*

Za konírnami je **bývalý Prašný most**, (zvaný tak proto, že býval krytý a poněvadž na něj nepršelo, usazovalo se tam mnoho prachu), nyní hráz na přič Jeleního příkopu, jímž protéká potok **Brusnice**, později stokou překlenutý. O něco dále v levo jest prostorná král. jízdná a proti ní vchod **do královské zahrady** (v létě ve čtvrtek a za nepřítomnosti členů král. rodiny přístupné), založené Ferdinandem I., jež za Rudolfa II. dosáhla evropské pověsti. O zahradách Rudolfových vypráví Balbín, že »v nich rostly olivy, palmy, cedry, ovoce všeho druhu, stromy a keře cizí, rostliny a květiny vlašské, asijské, čínské.« Také loi zde chování ve zvláštních ohradách. Z veškeré dřívější nádhery zbyla toliko t. zv. **zpívající fontána**, skvostné litécké dílo Jaroše z Brna r. 1554 (jenž lil také obrovský zvon Zikmund na věži svatovítské), jejíž vodní proudy do výše chrlené dopadávající na široký kovový okraj vodojemu, vyluzovaly tóny, – pak nádherná kdysi **královská míčovna**, bohatě zdobená sgraffitem a s otevřenými loggiemi. Když Josef II. umístil zde kasárny, některé loggie byly zazděny, okrasy zničeny, zřízena dvě patra a celá budova barbarsky zohavena. Teď je tu vojenské skladiště.

Na východním konci zahrady stojí nejkrásnější renaissanční středozemská stavba letohrádek královny Anny, zvaný také Belvedere, jež dal vystavěti Ferdinand I. vlašskými staviteli Paolem di Stella a Franc. Ferraboskem di Lugano v l. 1536–1556 pro svoji choť královnu Annu Jagellonskou. Letohrad tvoří obdélník, uprostřed něhož vypíná se stavení jednopatrové a kolem toho zase ve výši svého patra táhne se otevřený ochoz, spočívající na překrásném sloupení, tvořícím rozkošné přízemní podloubí. Loggie jest bohatě zdobena reliéfy, z nichž jeden představuje Ferdinanda I, podávajícího své choti květinu. Uvnitř jest jediný sál o devíti oknech, v němž svého času dal Rudolf II. umístiti mineralogické sbírky a s hvězdáři svými pozoroval hvězdy. Za Josefa II. byl sál proměněn za dílnu na patrony, v r. 1845 však opět opraven na státní útraty a Společnost vlasteneckých přátel umění ozdobila (v l. 1850 až 1866) sál nástěnnými malbami provedenými českými umělci dle návrhů

*ředitelé malířské akademie pražské Rubense, avšak malby nehodí se valně ke slohu a úpravě rozkošné této památky stavitelské, která tak opuštěna a neužita stojí uprostřed nádherných sadů. Sady Chotkovy po straně druhé přístupny jsou od silnice Chotkovy.*

*Za královskou zahradou rozkládají se rozsáhlé a vším pohodlím opatřené budovy **Nové kadetní školy**. Kolem té zpět do hradu.*

Oba průjezdy východním křídlem příčným (v jehož prvním patře po celé délce je krásná chodba, již někdy císařovna Anna, která nikdy do města, aniž jinam mimo král. zahradu nevycházela, užívala ku procházkám, kdežto v přízemí jsou kanceláře zámeckého hejtmanství) vedou do **třetího dvora zámeckého**, ke chrámu sv. Víta, před nímž nalézá se novější kamenná kašna se světoznámou bronzovou **sochou sv. Jiří**, náležející mezi nejznamenitější práce umění kovoliteckého středního věku. Byla ulita r. 1373 v Norimberce od bratří z Kološe a stávala dříve před kostelem sv. Jiří. Při korunovaci teklo z ní víno. Za sochu tuto nabízelo kdysi britské museum 400.000 K.

Pod balkonem na sloupech spočívajícím, uprostřed jižního křídla paláce je hlavní vchod do této části hradu, kde v prvním poschodí bývaly pokoje císařovny Marie Anny, vesměs s vyhlídkou na město, dále k západu pokoje císaře Ferdinanda. V poschodí druhém bydlíval korunní princ Rudolf s chotí arcikněžnou Štěpánkou. Také generální štáb vítězného vojska pruského měl zde r. 1866 svoje sídlo. Celkem chudé jsou ty síně a komnaty hradní – v novější části má jich hrad 440 – neboť většina cenných věcí z nich a uměleckých památek buď ve válkách byla zničena a vyloupena, nebo do všech dílů světa odvezena, a není, kdo by novými je nahrazoval. Z té části novější ukazují se toliko v křídle severním **sál německý**, bývalá obrazárna Rudolfa II. (odtud říkávalo se mu »kunstkamora«) a **sál španělský**, který náleží k největším evropským vůbec. Oba sály dal nově upravit císař František Josef I. O slavnostech svítí v sále německém 1020 svc, v sále španělském 2300.

Zajímavější jest část východní, řečená Vladislavská, k níž vede oblouková chodba z oratoria svatovítského chrámu a jež jest nejstarší, pocházejíc z let 1484–1502 od stavitele Beneše z Loun, »nejvyššího verkmistra královského« (\* 1454–† 1534). První předsíní přicházíme tu do skvostného sálu Vladislavského, krásně sklenutého (jest 68,27 m dl., 19 m šir. a 13,27 m vys.) Po celé západní straně je dřevěná galerie, s níž panstvo pohlížívало na hry a turnaje. Sál býval střediskem hradu, neboť do něho ústily všechny místnosti kancelární i úřední, ano i tržištěm někdy se stával. Později zaskvěla se síň Vladislavská v plném svém lesku jen při korunovacích jakožto síň holdovací, kde pak pořádány i hostiny korunovační. Posledně tu slavnost ta byla 3. září 1836. Zmínky zaslouží i ozvěna této síně, když od západní stěny hlasitě promluvíš směrem ke kostelu Všem Svatých. – Ze sálu tohoto podíváme se do památné **zemské jizby**, kde býval původně nejvyšší zemský soud, od Leopolda II. až do r. 1847 stavovská sněmovna. V lavicích sedávali poslanci prvních tří stavů: panského, rytířského a duchovního, za nimi stávali poslanci královských měst. Stěny místnosti krásí znaky některých králů českých a prapory českých legií z válek francouzských. Pod podobiznou Františka I. je skříňka, v níž uschovávány některé věci, jež sloužily při korunování krále Ferdinanda V., zejména korouhve stavu panského a rytířského. V místnosti sousední přechovávaly se desky zemské. V menším pokoji se choval archiv Svatováclavský a bývaly tu uloženy korunovační klenoty, posledně r. 1867. Desky zemské zde byly až do 18. stol.

V zemské jizbě konala se v květnu r. 1611 hostina po korunovaci Matyášově; veselili se do 9. hodiny na noc, zatím co nešťastný císař Rudolf II. v samotě letohrádku král. Anny zachvácen byl návalem choromyslnosti.

V druhém patře Jižního křídla jest pověstná a osudná bývalá **Česká kancelář**, s jejíž oken 23. května 1618 svrženi byli císařští místodržící Slavata a Martinic s písařem Fabriciem Platterem do

hradního příkopu. Kancelář zachována je do dnes v původním svém stavu a pod okny lze viděti 2 jehlance, označující místa, na něž místodržící po svém vyhození dopadli. Výjev tento, který byl »počátek a dvěře všech našich následujících bēd a neřestí«, zvēčnil krásným obrazem mistr Václav Brožík.

Že při vyhození z oken nikomu nic se nestalo, vyhlašovali katolíci za zázrak, vypravující, že P. Maria v nádherném plášti barvy nebeské se objevila a místodržící snesla bez úrazu. Po pravdě páni dopadli na smetiště.

Budovec pak jednou později, ukazuje to místo vyslanci tureckému, podivuhodné zachování místodržících vyhlásil za dílo čarodějství.

O poschodí výše nad těmito místnostmi je **kancelář říšské a dvorní rady**, kde zasedali »krvaví« komisaři, kteří konali po bitvě bělohorské soud nad povstalci. Zde dne 19. června 1621, dva dni před popravou, byly čteny ortely odsouzeným.

Odtud jde se do t. zv. **Zelené světnice**, kde se konával král. soud komorní a dvorský manský soud. Zde také r. 1523 král Ferdinand I. vykonal poprvé v Čechách obřad mytí nohou, snad ze Španěl přijatý.

Mimo to ukazuje se ve starém hradě ještě kuchyně královská a místnost pod Zelenou světnicí s klenbou křížovou, asi pozůstatky starého paláce. Ukazují také vězení sv. Jana Nep., ale nesprávně, poněvadž stavba ta pochází až z r. 1770 a sv. Jan na hradě vězněn nebyl. Za to ve sklepích pod celou tou částí hradu konalo se právo útrpní a zde byl mučen i starší Jednoty bratrské Jan Augusta.

Ve třetím hradním dvoře stojí takořka jako součást královského hradu katedrální **\*chrám sv. Víta**, z nejdůležitějších památek pražských, budova velkolepá a z nejskvostnějších gotických staveb v Evropě. Sv. Václav postavil zde v l. 928–935 románský kostelík, na jehož místě asi r. 1055–1092 zbudována románská basilika, a teprve Karel IV. položil r. 1344 základní kámen nynějšího chrámu

arcibiskupského dle plánů Matyáše z Arrasu, (jejž Karel IV. si přivedl z Francie, † 1352), v jehož díle pokračoval Petr Parléř z Gmündu a jeho syn Jan. Pozdějšími válkami trpěl neukončený chrám, zvláště za Bedřicha Falckého a při obležení Prahy Bedřichem II. pruským, jehož dělostřelba vychrlila na toto umělecké veledílo 22000 pum, tak že jen zázrakem bylo zachráněno. Při opravě chrámu cís. Marie Terezie omezila se na nejnutnější, až teprve r. 1859 sestoupila se »Jednota na dostavění chrámu sv. Víta«, jejíž péči se snad podaří velechrám dokončiti. Dosud opravená a používaná část dómu jest vlastně jen kůr, obklopený okruhem skvostných kaplí. Celý chrám bude měřiti 158 m délky, hlavní věž 156 m výšky (nyní 98 m) Průčelné věže jsou 76 m vysoké. Prvním budovatelem obnovovaného chrámu byl vídeňský stavitel Jos. Kranner († 1871) po něm Čech Jos. Mocker (\* 1835–† 1899) a nyní řídí stavbu architekt J. Hilbert.

O chrámu koluje ovšem mnoho rozmanitých pověstí, jako zejména ta, že v noci chrám bývá osvětlen a z kaple svatováclavské že vychází průvod mezi lid ve starém kroji. V průvodu je sv. Jan Nep., sv. Vojtěch a posléze sv. Václav s korunou královskou a lid že zpívá »Hospodine pomiluj nás!« Sv. Vojtěch že pak slouží mši a sv. Jan mu přisluhuje. Po té průvod se vrátí do kaple a světla pohasnou.

Před hlavním oltářem konány od Václava IV. korunovace králů českých až po Ferdinanda V. Dobrotivého, a od těch dob darmo čekáme na obnovení tohoto obřadu důležitého pro samostatnost království českého. Chor kostelní jest obklopen 12 kaplemi, a je to, od pravé strany počínajíc:

1. **Kaple Sv.-václavská**, uzavřená starými kovanými dveřmi, na nichž se nalézá bronzový kruh se lví hlavou, jenž sem byl prý přenesen ze St. Boleslavi a jehož sv. Václav se chytil, když r. 935 bratr jeho dal jej zavraždit. Obraz Lukáše Kranacha znázorňuje ten výjev. Stěny kaple vykládány jsou drahokamy, jež spojeny jsou

zlacenou sádrovou maltou. Kaple je zdobena nástěnnými malbami, provedenými za Karla IV. Dětrichem z Prahy, Mikulášem Wurmserem a Tomášem z Modeny, falešně Mutinou zvaným; byly opraveny ne právě šťastně r. 1614. Mimo to je zde starožitný **bronzový svícen** se sochou sv. Václava a při něm relikviář železný gotický, mylně považovaný za model sv.-vítského dómu. Oltář s hrobem sv. Václava býval bohatě zdoben stříbrem, zlatem a drahokamy, ale to vše uloupil císař Zikmund. Za oltářem (z r. 1673) v zamřížovaném otvoru viděti lze **přílbu sv. Václava**. Železná drátěná košile jeho dána odtud do pokladnice, poněvadž tu příliš trpěla rezem. – V této kapli byl zvolen r. 1526 Ferdinand I. za krále českého a od těch dob jest země česká pod žezlem habsburským; zde bývali po korunovaci šlechticové novým králem pasováni na sv.-václavské rytíře. V pravém rohu nalézají se dvířka vedoucí do komory, v níž chovány jsou posvátné **korunovační klenoty české**. Železné dvěře do komory klenotní uzavřeny jsou sedmi zámky, a klíče jsou v rukou sedmi osob světských i duchovních; jsou to nejvyšší maršálek a jeden z přisedících zemsk. výboru, arcibiskup, děkan kapitoly, purkmistr pražský, místodržitel a místopředseda místodržitelský. Síň klenotní smí býti otevřena jen ku zřejmému rozkazu krále samého. Klenoty korunovační jsou v železné pokladně nedobytné, pokryté červeným aksamitem a jsou tam: koruna, již dal dělati Karel IV. r. 1347, žezlo z doby Rudolfovy, říšské jablko, křišťálová nádobka na svatý olej z doby Karlovy a plášť korunovační s límcem hranostajovým od Rudolfa II. K tomu náleží meč svatováclavský z pokladu svatovítského. Koruna slove svatováclavskou, poněvadž dle ustanovení Karla IV. měla vyjma při korunovaci stále spočívati na hlavě sochy sv. Václava. – Blíže k oknu jest v kapli viděti pařízek, na němž prý sv. Václav dříví štípával na oheň k pečení hostií.

Z pověstí o kapli sv. Václava uvádíme, že r. 1369 mladý pan Petr z Michalovic dopustil se nějaké loupeže na statcích kostela sv. Víta. Když pak odejel s Karlem IV. do Itálie, manželka jeho putovala do Prahy modlit se za šťastný návrat manželův. Když však chtěla vejíti

do kaple sv. Václava, nikdo nemohl kaple otevřít; ale jak odešla, dvěře daly se otevřít bez obtíží. To bylo vykládáno za zlé znamení, a vskutku téže hodiny pan z Michalovic v Itálii zemřel.

2. **Kaple Martinická**, se skvostnými náhrobky členů této rodiny a Barbory Celjské, choti cís. Zikmunda. – Na vnější zdi vedle kaple náhrobek Jiřího Popela z Lobkovic († 1590) a na protějším sloupě náhrobek pol. podm. hraběte Leopolda Šlika († 1723).

3. **Kaple sv. Šimona a Judy s obrazem tváře Kristovy**, dle pověsti t. zv. »vera icon«, kterou prý Karel IV. od papeže si vypůjčil k omalování, vrátil však jen dovednou kopii, ač v pravdě je to kopie Tomáše z Modeny dle starého byzantského obrazu. Zde jsou hrobky krále Rudolfa I. (syna cís. Albrechta) a vév. Rudolfa Rakouského, na oltáři jest umělecký krucifix ze dřeva cedrového, darovaný cís. Rudolfem II. U toho oltáře slouží se denně t. zv. císařské rekviem.

4. **Kaple Valdštýnská**, s hrobkou hrabat z Valdštejna. Naproti mezi pilíři stará a památná dřevořezba, znázorňující pustošení chrámu vojskem falckým r. 1619.

**Královské oratorium Vladislava II.** jest visutá kamenná klenba z r. 1493 od Beneše z Loun. Spojka obou gotických oblouků, na nichž oratorium spočívá, postrádá veškeré viditelné opory.

5. **Kaple sv. Jana Nepomuckého**, dříve Vlašimská, s náhrobkem arcibiskupa Očka z Vlašimi; na oltáři jest stříbrné poprsí svatých patronů českých a schránka s ostatky sv. Vojtěcha.

Naproti vypíná se **náhrobek sv. Jana Nepomuckého** od vídeňského stříbrníka Josefa Wirtha, zhotovený ze 2072 kg stříbra r. 1736, dle návrhu dv. stavitele Jos. Em. Fischera z Erlachu, z peněz sbírkami pořízených (přes 400.000 K) V hrobce pod oltářem odpočívalo tělo sv. Jana od r. 1393 do r. 1721. Ku hrobu vízí se mnohé pověsti.



6. **Kaple Šternberská** se starým náhrobkem Přemysla Otakara I. a hrab. Leop. ze Šternberka. Na pilíři v levo visí na řetěze granát, který r. 1757 při obležení Prusové vmetli do chrámu.

7. **Kaple císařská č. sv. Trojice**, kde jsou hrobky Břetislava I. a jeho choti Jitky, Spytihněva II. a rodiny Berků z Dubé. V kapli stojí proslulý **Milánský svícen**, jehož románský spodek byl ukořistěn v Miláně r. 1162.

Naproti, na zádní části hlavního oltáře chrámového při pilíři **náhrobní oltář sv. Víta** a v ochozu před kapli pochováno 14 biskupů Pražských z l. 1067–1301.

8. **Kaple sv. Jana Křtitele** s náhrobky Břetislava II. († 1100) a Bořivoje II. († 1124); na oltáři sochy od Levého a Myslbeka.

9. **Kaple Kinská**, dříve Pernštejnská, s náhrobky Vratislava z Pernštýna a hrobka několika arcibiskupů pražských. Na postranním oltáři drahocenný obraz Madonny, jež daroval kanovník a třetí ředitel stavby chrámu Beneš Krabice z Veitmíle r. 1450.

Před kaplí pochován český dějepisec Tomáš Pěšina z Čechorodu († 1680).

10. **Kaple Nostická č. sv. Anny** se starým českým relikviářem ze 12. stol. na oltáři (sochy od Šimka) a nástěnnými malbami českých mistrů F. Ženíška, Roubalíka a jiných.

Naproti mezi sloupy jsou **tabulové dřevořezby**, představující zbabělý útěk Bedřicha Falckého po bitvě na Bílé Hoře, zvláště cenný znázorněním tehdejší Prahy. Řezbu tu Ferdinand II. dal r. 1629 udělati Jiřímu Bendovi st. Zajímavý jest latinský nápis: Irruit super eos formido – Padla na ně hrůza.

11. **Kaple sv. Michala** jest nyní sakristií a nad ní jest klenotnice Svatovítská s uměleckými i literárními poklady nesmírné ceny. (V

sakristii prodávají se vstupenky po 1 K za osobu; k tomu zdarma katalog).

Zde jest zmíněný meč sv. Václava, jímž naposledy Ferdinand Dobrotivý pasoval rytíře svatováclavské a ve zvláštní skříni jest prý ve skvostné monstranci jazyk sv. Jana. Také zde ukazují dva starožitné rohy lovecké pěkně řezané; byly prý báječného reka Rolanda a zvuk z nich prý slyšeti na mnoho mil. Když jednou u sv. Víta všechny zvony byly ohněm zkaženy, svolával se lid k pobožnosti troubením na tyto rohy.

**12. Kaple sv. Zikmunda** s náhrobky Štěpána Bathoryho a hrabat Černínů.

Ve středu lodi chrámové, spočívající na 16 sloupech, jest nádherné **královské mausoleum** (hrobka) mramorové a alabastrové z r. 1589 od Alex. Colina z Holandského města Malína (Mecheln), porízené císařem Rudolfem II. nákladem 32.000 dukátů. Zdobí je sochy Ferdinanda I., jeho manželky Anny a Maxmiliána II., po stranách medaillony s polovypouklými poprsími Karla IV. a jeho čtyř manželek, Václava IV., Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad, jež odpočívají v hrobce kolem rakve Rudolfa II. Umělecké toto dílo doplňuje skvostná železná mříž ze 16. století.

Když r. 1804 hrobka byla otevřena, dostali se tam mnozí lidé přes to, že přístup bránilo 15 granátníků. Když pak zřeli rakev Karla IV., všichni padli na kolena a plakali; najednou bylo slyšeti volání: »Ach Karle! Vstaň a pohlédni na opuštěné, utlačené Čechy!«

**Hlavní oltář** tesán jest z jemné opuky dle Krannerových návrhů, s emailovanými podobami sv. patronů českých. Po stranách jsou stolice kanovníkův a trůn arcibiskupský.

Uprostřed oltáře je kříž, v postranních kapličkách jsou skřínky s ostatky patronů českých.

V přízemí velké věže je spustlá, nyní nepřístupná **kaple Hazmburská**, na jižní straně znovu zřízený krásný portál, a posléze zbývá prohlédnouti ještě t. zv. triforium, těsnou středním patrem presbytáře se táhnoucí arkádovou chodbou s poprsími zakladatelů

a stavitelů chrámu z doby Karla IV. Triforium, dříve zatarasené, bude učiněno přístupným.

Mimo to nalézají se v celém chrámu velké množství předmětů z různých století, jakož i chrám sám jest velkou otevřenou historií posledních 500 let českého národa. Ve věži hlavní je zvonice se 7 zvony, z nichž největší jest Zikmund (270 starých centů), ulitý r. 1549 od mistra Tom. Jaroše.

Mezi severní stranou chrámu sv. Víta a řadou domů patřících hodnostářům a kanovníkům svatovítským jest **Vikárská ulička** s útulnou hospůdkou **Vikárkou** (č. 6), v níž označeno místo, na němž se zálibou sedával slavný spisovatel Svatopluk Čech, který »Vikárku« ve svých spisech zvěčnil. – Na dvoře domu č. 4 vypíná se zajímavá stará věž **Mihulka**, jedna z oněch bašt, jimiž celý hrad kdysi byl obehnan. Nyní je upravena na byty pro služebníky svatovítského chrámu.

Na východní straně chrámové rozkládá se náměstí **Svatojirské**, ohraničené na sev. probošstvím, na jihu ústavem šlechticů (zal. r. 1755 od Marie Terezie, zde sídlí 30 nemajetných českých šlechticů) a Kostelem Všechných Svatých s hrobem sv. Prokopa; na východě nalézají se nejstarší česká **basilika sv. Jiří**, při níž stával ženský klášter, založený r. 973 blahoslavenou Mladou (Miladou), sestrou knížete Boleslava II. Původní podobu zachovaly toliko věže, jsouce až po hrot stavěny beze zvláštního krytu. Uvnitř je hrobka sv. Ludmily ze XIV. věku a náhrobky Boleslava II. a knížete Vratislava I., otce sv. Václava. Pod jižní věží nalézají se románská kaple a na oltáříku t. zv. tympanon, z nejstarších českých prací sochařských, ze XIII. stol. Ve výklenku jižní zdi chová se kus obyčejného pískovce s červeným pruhem po jedné straně; kámen byl sem přinesen z Tetína, a zbožný lid ctí jej proto, že prý na něm sv. Ludmila skončila smrtí mučednickou, červený pruh že pak pochází od její krve. V postranní kapli sv. Martina je proti oltáříku nevkusná socha představující tělo lidské v různých stupních

hniloby; lid říká jí »Brigitta« a pojí k jejímu původu různé pověsti. Mimo to jsou v chrámě četné náhrobky abatyši bývalého kláštera, zvl. ostatky blahoslavené zakladatelky kláštera Mlady a abatyše Kunhuty Přemyslovny.

Vedle kostela jest bývalý onen klášter, v němž od r. 1790 jest vojsko. R. 1848 byli tu vězněni členové Národního výboru a jiní podezřelí z bouře svatodušní.

O něco dále za kostelem sv. Jiří za kasárnami v levo ulicí »u Daliborky« přijdeme do **Zlaté uličky**, jejíž severní část skládá se toliko z malinkých domečků, namnoze o jedné světničce při zdi hradební. Prý zde za dob Rudolfa II. bydlívali alchymisté, provozující tu svoje umění. Po pravdě byli to vlastí zlatníci, jindy bylo tu obydlí zámeckých střelců, kteří střežili hrad. Vstup do domků dovoluje se ochotně (v č. 37. vstup do **Bílé věže**, v níž byli vězněni mnozí šlechtici po bitvě Bělohorské, č. 19 je nejmenší dům pražský s ročním výnosem 16–80 K).

Vedle ústavu šlechticů na pr. v **ulici Jirské** jest **dům knížat Lobkoviců** (Roudnických), do něhož uchýlili se z okna vyhození místodržící Slavata a Martinic. Paní Polyxena z Lobkovic, rodem z Pernštejna, dala jim přistaviti žebřík, po němž z příkopu dostali se v bezpečí. Proti paláci znaky zdobený vchod do bývalého **nejvyššího purkrabství** (do r. 1848), na jehož dvoře konány popravy nad vyššími stavy. S budovou touto souvisí téměř věž **Daliborka**, i vězení to zejména rytíře Dalibora z Kozojed. Ten prý zaháněje nudu svého vězení začal se tam učit na housle a prý tak dobře hráti se naučil, že Pražané houfně chodili večer poslouchati. Historii Dalibora zvěčnil mistr Smetana ve své opeře téhož jména. Nad otvorem, vedoucím do podzemí věže dosud je kladka, již užíváno k vytahování a častěji ke spouštění vězňů odsouzených ke smrti hladem.

Nejvyšší purkrabí byl v Čechách po králi první osobou, v jeho nepřítomnosti zástupcem i nejvyšším vojevůdcem. Jeho náměstkem byl purkrabí pražský, který předsedal »soudu purkrabskému« o dluhy peněžité, zatýkal na základě nařízení soudního, choval

věžně na věžích hradu a byl velitelem branného lidu na hradě. Úřad ten omezil a jaksi zrušil r. 1783 Josef II, ale jméno to se udrželo do r. 1848.

Hrad pražský k východu uzavírá **Černá věž**, při jejíž opravě r. 1872 byly nalezeny dvojce karty, jimiž věžňové krátili si dlouhý čas (ukazují se nyní v Daliborce). Průjezdem Černé věže vyjdouce, máme po levici **sv. Václavskou vinici**, kde konány v 15. a 16. stol. popravy. V pravo krásná vyhlídka, dole zahrada Fürstenberská. Po **starých zámeckých schodech** sejdemo do ulice pod Bruskou.

*V levo po příkré cestě (kterou ve skále dal vytesati vévoda Frýdlandský) dojdeme do krásných **Chotkových sadů**, s pěknými výhledy na Prahu. V sadech bude postaven pomník básníku Juliu Zeyrovi. Za Chotkovými sady je t. zv. **Písecká brána**. Hradby okolní znenáhla ustupují, a záhy bude tu volné spojení s Letenskou plání. Zpět po zákrutu silnice Chotkovy, odkudž by byl překrásný pohled na Hradčany, kdyby nebyl z části barbarsky zastaven velkými domy činžovními.*

*V ulici pod Bruskou v levo jsou **kasárna a Klárův ústav pro slepce**. V levo silnicí pod Letnou vede tramway kolem nádherné budovy **akademie hraběte Straky** pro potomky české šlechty (nyní přes 40 chovanců, ale nikoli jen šlechticů českých, nýbrž i německých, proti vůli zakladatelově, pro něž zřízeno české i německé gymnasium) pod **sady korunního prince Rudolfa**, až k lanové dráze u řetězového mostu, odkudž dostaneme se na Letenskou pláň, na níž nalézají se rozsáhlá hřiště Spolku pro pěstování her české mládeže školní i jiných spolků sportovních. Zpět kolem **pavillonu**, darovaného obci Pražské knížetem Hanavským.*

## IV. Od Rudolfinu k Národnímu divadlu (Sady Petřínské, Smíchov)

Přešedše **řetězovou lávkou** (z r. 1868, 199 m) s níž je pěkný pohled v levo na sady korunního prince Rudolfa, na Karlův most, v pozadí v pravo na Hradčany, přijdeme na nábreží Rudolfovo. V levo je **Rudolfinum**, dům umělců, zbudovaný nákladem České spořitelny dle plánů Jos. Zítka v l. 1875–1882. Zde je umístěna konservatoř hudby, největší koncertní sál Pražský a obrazárna vlasteneckých přátel umění, kde pořádají se v květnu a červnu výstavy obrazů, soch a jiných děl uměleckých. V obrazárně tvoří zvláštní oddělení sbírka Hoserova, darovaná býv. tělesným lékařem cís. Ferdinanda Dobrotivého, a Hollaraeum, nejbohatší to sbírka rytin českého mistra Václava Hollara († 1677 v Londýně).

*Před Rudolfinem bývalo t. zv. Rejdiště čili »rejdivý plac« jak slulo i celé okolí, proslulé častými souboji, hlavně za Rudolfa II.*

Za Rudolfinem jest nová **budova akademického gymnasia**, (na němž působili vynikající spisovatelé čeští jako Jungmann, Klicpera, Štulc, Durdík, Niederle, Velišský, Zelený a m. j.), kdežto podél řeky táhne se nové **nábřeží korunního prince Rudolfa**.

Na východ od Rudolfinu v **Sanytrové ulici** nalézá se budova **Umělecko-průmyslového musea**, vystavěná v r. 1901 Obchodní a průmyslovou komorou pražskou, s bohatými sbírkami předmětů uměleckého průmyslu a knihovnou, dějin umění a uměleckého průmyslu se týkající.

Naproti Rudolfinu je **Umělecko-průmyslová škola a ústav učitelek**, potom v pr. skupina ještě starých stavení. **Křížovnickou ulicí** (v levo Klementinum, v pravo pivovar u Křížovníků) přes známé již náměstí Křížovnické podjezdem kolem **Staroměstských mlýnů** (v pravo) dojdeme na **nábřeží Františkovo** zřízené r. 1840. Roh mlýnů tvoří **Vodárna** z r. 1554. Mlýny byly r. 1843

bombardováním zapáleny a r.1878 znovu vyhořely, i věž vodárenská, v níž je čerpací stanice a vodárenská kancelář města Prahy.

*V levo **Anenská ulice** vede ke starému klášteru **Anenskému**, nyní zrušenému.*

Po celém nábřeží je čarokrásná, světoznámá **\*vyhlídka na Hradčany**, Malou Stranu, Petřín s rozhlednou, Karlův Most a Střelecký ostrov. Uprostřed nábřeží v l. gotický pomník Františka I., na konci nábřeží v l. palác hr. Lažanského, v pr. nový kamenný most císaře Františka, naproti Národní divadlo.

***Most Františkův** z r. 1901, dosud nejpěknější z pražských, jest 345,5 m dlouhý a 16 m široký a byl zbudován nákladem 4 millionů K. Přepíná velký ostrov Střelecký (s restaurací a místnostmi ostrostřeleckého sboru pražského, jemuž patří; dále v l. je ostrov Židovský) a vede do **ulice Chotkovy** na Malou stranu. Takořka na samém úbočí malebného vrchu Nebozízku dáme se **Újezdem** v l. směrem ku předměstí **Smíchovu**, na jehož počátku v pr. leží poněkud v zákoutí **výstavní pavillon** uměleckého spolku »Manesa«, kde pořádají se občas výstavy umělecké, v levo velké kasárny **Albrechtovy**, před nimiž t. zv. fontána Slavatovská z býv. paláce hr. Slavaty, naproti pak **Kinského zahrada**, nádherný, starý sad s košatými stromy. V pozadí zahrady v nevelikém zámečku jsou umístěny bohaté a zajímavé sbírky **Českoslovanského národopisného musea** a v jeho okolí různé předměty lidové. V zámečku bydlil býv. kurfiřt Hessen-Kasselský, když r. 1866 od Prusů byl zbaven trůnu; po Praze byl znám svým šestispřežením koní stejné krásné barvy. Později villu tu najal korunní princ Rudolf a též arcivévoda Ferdinand v ní bydlil. Zahradu koupila společně obec Pražská a Smíchovská roku 1901 za 919.500 K.*

*S touto zahradou průlomem t. zv. **Hladové zdi**, kterou dal stavěti Karel IV. v čas nouze r. 1360, aby lidu práci opatřil, (zubatý vrch její připomíná, že proto stavěna byla, aby zuby chudého lidu*

měly do čeho kousnouti; proto také Chlebovou sluje) do sadů zvaných »**Nebozízek**«, dle jména jedné z vinic, jež bývaly po stránkách Petřína, odkudž příjemnými procházkami, poskytujícími stále nádherný pohled na Prahu, na **Petřín** 324 m n. m. kde je železná **Rozhledna**, 60 m vysoká s úchvatným pohledem na Prahu, na zahrady kolkolem a j. a s překvapujícím rozhledem až k severním hranicím Čech. Na věži meteorologická stanice, v I. patře zajímavá vyobrazení Staré Prahy. Vedle **pavillon klubu českých turistů** z jubilejní výstavy r. 1891 s dioramovým obrazem bratří Liebscherů »Boj studentů se Švédy na pražském mostě r. 1648« a se zrcadlovým bludištěm, **kostel sv. Vavřince** z 10. stol., přestavěný v 18. stol., kaple Božího hrobu a Golgota. Dále vodojem. Za Hladovou zdí vojenské skladiště. Dolů po lanové dráze je zajímavá jízda, při níž se usadíme do nejnižšího oddělení směrem jízdy s rozhledem na Prahu. Vlevo **Seminářská zahrada**. Na úpatí Nebozízku **tělocvična Sokola Malostranského**, před ní kasárny Újezdské.

Na vrchu Petříně (původně Peřín, že tu byl ctěn bůh Perun) ke konci války 30leté v úkrytech nejvíce se zdržovali loupežníci, kteří prý se proto nazývali Petrovští.

Sestoupivše na Újezd dáme se na l. a **Všehrdovou ulicí** kolem **Zbrojnice** (bývalý palác Michnovský) a **Chotkovou ulicí** po mostě zpět.

**\*Národní divadlo** jest z nejnádhernějších a nejvýznamějších budov českých a bylo vystavěno z výnosu sbírek zahájených mezi českým lidem s heslem »Národ sobě« jsouc takto skvělým dokladem, co dovede obětavost a nadšení celého národa. R. 1852 bylo zakoupeno staveníště, na jehož části postaveno bylo r. 1861 divadlo prozatímné. Až do té doby pořádána byla česká představení pouze v neděli odpoledne v divadle stavovském na Ovocném trhu. R. 1868 položen způsobem slavnostním základ k Národnímu divadlu, jež postaveno bylo v bohatém slohu vlašské renaissance dle plánů prof. J. Zítka. Po třinácti letech bylo konečně r. 1881 slavnostně otevřeno, ale již 12. srpna téhož roku vypukl pod divadelní střechou oheň, jemuž celý vnitřek budovy padl za oběť.



Za několik dní sebral se většinou mezi nižšími a chudými vrstvami lidu opět potřebný peníz, přes million zlatých, a divadlo bylo za dvě léta od prof. J. Schulze znovu vystavěno a otevřeno 18. listop. 1883 Smetanovou operou »Libuší«. Celkový náklad činil 3,200.000 zl. Nápis »Národ sobě« nese se uvnitř nad jevištěm a ze skvostné výzdoby tohoto divadla uvádíme zvláště krásnou oponu malovanou od Vojt. Hynaise, nádherný foyer (čti foajé) s malbami nástěnnými od Mik. Aleše a Fr. Ženíška i bronzovými poprsími mužův o divadlo zasloužilých, pak skvostnou královskou lóží, avšak nesnadno přístupnou.

*Za divadlem vede z rozšířeného nábřeží krátký můstek na rozkošný **ostrov Žofín**, s krásnými sady, plovárnou, parními a vanovými lázněmi a velkým sálem, v němž konají se v zimě nejskvělejší české plesy. V době nedlouhé bude asi Žofín přiměřeně upraven, v souhlasu s novým, krásným **nábřežím Riegrovým**, které se táhne až k mostu Palackého, jsouc vroubeno řadou nádherných domů, z nichž jeden jest spolkovým domem pěveckého spolku »Hlaholu«.*

*Proti ostrovu vede krátká ulice ke starobylému **kostelíku sv. Vojtěcha**, zbudovanému poč. 14. stol od jirchářů zde usedlých, (v pr. při Šitkovských mlýnech malebná věž novoměstské vodárny z r. 1489) za delší rušnou **ulicí Myslíkovou** jest **ulice Resslera** spojující nábřeží s Karlovým náměstím. V ulici té jest **Ženský výrobní spolek** se vzdělávacími ústavu pro dívky, proti němu **kostelík sv. Václava**, zbytek bývalého dvora Václava IV. z r. 1391. Dvůr ten později přeměněn v klášter Augustiniánský (v němž dle pověsti skrýval se pro souboj pronásledovaný malíř Škréta, jenž klášter i chrám z vděčnosti mnohými ozdobil obrazy) r. 1785 v kasárny, r. 1822 v trestnici, v níž mnozí čeští novináři byli vězněni; později byl zrušen a odklizen. Za kostelem jest **studentská kolej**, kterou pro chudší studenty vysokých škol zřídil (roku 1904) mecenáš Jos. Hlávka. Vedle stojí **československá obchodní akademie**. Dále v levo bývalý **kostel sv. Karla Boromejského** od K. I. Dinzenhofera, s krásnou kovanou mříží, jenž se sousedním*

bývalým klášterem patří teď k české technice. Za akademií ve Václavské ulici vpravo neúhlednými vraty vchod k t.zv. **Svatováclavským lázním** se zahradou, v níž vyvírá pramen znamenité vody. Zde býval letohrad Václava IV. s lázněmi. Pověst vypravuje, že dokud tu byla ještě poušť, t. j. les mezi Vyšehradem a Prahou, sv. Václav tu honíval. Jednou žíznil a tu se mu náhle zjevil bílý jelen, který svýma parohama ze skály vyhrabal živý pramen. Odtud jméno. – Na **Moráni** zahneme vpravo a sejdeme na **Palackého náměstí**, kde bude státi pomník slovatného dějepisce českého Frant. Palackého. Od nábreží Palackého vyjíždějí parníky po Vltavě vzhůru do blízkých výletních míst Pražských jako do Chuchle, Hodkoviček, na Zbraslav-Závist až do Štěchovic. Náměstí samému vévodí kostel a klášter na Slovanech, k němuž přístup je od Karlova náměstí.

Od **Palackého mostu** (z r. 1878, 229 m dl., 9,26 m šir.) můžeme učiniti ještě odbočku na Smíchov; popřípadě až do Košíř, při čemž možno použiti elektrické tramwaye. Mohutné pylony mostu zdobený jsou sousošími od Myslbeka, představujícími na straně pražské Lumíra a Libuši, věštíci slávu Prahy, na straně smíchovské Ctirada a Šárku, Záboje a Slavoje. Odtud nábreží v pr. se upravuje. Pak **Palackého třídou**, křižovatkou **třídy Švarcenberské, Kinské a třídou Plzeňskou**, odkuž na stanici u **Kartouzské ulice** můžeme vystoupiti a odbočiti do **ulice Mozartovy**, na jejíž konci přejdeme k letohrádku »**Bertramce**«, kde býval hostem manželů Duškových slavný hudební skladatel Mozart a kde také složil svoji operu Don Juan. O stanici dále, v předměstí **Košířích** jest bývalý **Malostranský hřbitov s kostelem sv. Trojice** a s hroby některých zasloužilých mužů českých. Odpočívají tu V. Tomášek, K. J. Erben, Mikovec, malíř V. Hellich, prof. Em. Bořický a j. Uprostřed pomník hrab. Leop. Thuna. Zpět k Národnímu divadlu.

**Ferdinandova třída** jest z hlavních ulic pražských a na podzim, v zimě a z jara hlavní promenáda elegantního světa českého, zvl. v hodinách dopoledních i podvečerních, kdežto společnost německá soustřeďuje se na Příkopec. Ve třídě této v l. je **palác Lažanského**

s velkou kavárnou, dále **palác České spořitelny**, založené roku 1824, jejichž bohatých fondů užívá se ku podpoře německých účelů v Praze i mimo Prahu. Dále v pr. **klášter** (z r. 1676) a **kostel Voršilek** (z r. 1704) s obrazy od Lišky a Brandla. Na nároží ulice Karoliny Světlé **policejní ředitelství**, dále na pr. na rohu ulice Spálené **palác Šlikův**.

## V. Spálenou ulicí k Vyšehradu (Prvá část Nového Města)

Ze třídy Ferdinandovy na rušné křižovatce Perštýna ulicí Spálenou a přes Karlovo náměstí učiníme důležitou odbočku na Vyšehrad, k jehož úpatí možno rovnou dostat se po tramwayi a touže cestou zase zpět. Máme-li času, půjdeme pěšky a všimneme si cestou všech věcí pozoruhodných, s některými menšími odbočkami.

*První ulice v levo je **ulice Purkyňova**; v nárožním domě žil, působil a zemřel r. 1869 slavný učenec český Jan Ev. Purkyně. Na domě, v němž nalézá se nyní obecní knihovna městská, je pamětní deska. Ulice (pam. deska malíře Jos. Manesa † 1871) vede do **ul. Vladislavy**, v níž je **Měšťanská Beseda** pražská a velké školní budovy.*

Dále v ulici Spálené na levo je **kostel sv. Trojice**, zbudovaný s klášterem Trinitářů r. 1712 ve slohu vlašském.

Pak nová **budova c. k. trestního soudu**, vyplňující celou severní stranu krásného Karlova náměstí. Celá tato část Prahy, Nové Město zvaná, svědčí o pokročilých názorech zakladatele Karla IV., který zřídil tu ulice široké, rovné, většinou v pravém úhlu se protínající a náměstí velké a vzdušné. **Náměstí Karlovo** jest z největších v Praze a zdobí je krásné sady, oživené v létě zejména dětmi, jimž vykázano v části severní (proti věži) zvláštní hřiště. Za použití sedadel platí se 2 h za hodinu, laviček lze užítí zadarmo.

Trestní soud sousedí se starou **Novoměstskou radnicí** (nyní upravovanou) a s věží z roku 1451. (Na věži směrem do ulice Vodičkovy udána je na malé tabulce výška nad mořem (206 m), tak jako na dívčí škole ve Vodičkově ulici (200 m). Mimo to jest do zdi věžní zapuštěn starý železný právní loket a několik článků řetězu, jimž bývala ulice uzavírána.) Z radnice vržen byl 30. července 1419 kámen na kněze Jana Želivského, nesoucího v čele průvodu

kališníkův svátost oltární; radnice byla na to od rozzuřeného lidu dobyta útokem, jež řídil bezpochyby dvořenín královský Jan Žižka z Trocnova a nenávidění konšelé vyhození oknem, čímž počaly vojny husitské. Proti radnici **pomník** českého básníka a spisovatele **Vítězslava Háška** (\* 1835–† 1874) od Schnircha.

Před radnicí na náměstí býval pranýř a blízko se konávaly i popravy, které dnes konají se ve dvoře budovy.

Na rohu **ulice Ječné** stojí **chrám sv. Ignáce z Loyoly** z konce 17. stol. s vedlejší bývalou kolejí jezovitskou, nyní **vojenskou nemocnicí**. Když byla na průčelí postavena socha sv. Ignáce, obklopená září kovovou, silně zlacenou, reptali proti tomu ostatní kněží, že prý takováto svatozáře mimo sochy Páně přísluší toliko P. Marii; spor o to byl veden až do Říma, ale Jezovitě zvítězili a socha ta stojí tam dosud. Naproti budova **české techniky**. V jižní části sadů stojí pomník českého přírodopisce **B. Roetzla**, za ním krásný barokový **dům t. zv. Faustův**, teď část všeobecné nemocnice, která odtud táhne se až k ulici pod Větrovem. Jméno domu pochodí asi od alchymisty Edmunda Kelleye, který za Rudolfa II. v těchto místech bydlil. Poněvadž kouzelník Faust upadl v moc ďábelskou, dlouho se říkalo, že v domě tom straší, a také dlouho nikdo tam nechtěl bydlet, až když v sousedství byl vystavěn kostel. Proti domu Faustovu jest **německá dětská nemocnice**.

Z náměstí Karlova, jdouce **třídou Vyšehradskou**, máme v pravo vchod ke **kostelu a klášteru** mnichů Beuronských čili **na Slovanech** neb v Emauzích. Kostel byl založen r. 1347 pro slovanskou bohoslužbu a zasvěcen sv. Jeronýmovi, aby hosté a kupci slovanští z krajin východních a jižních mohli býti účastni služeb božích po svém způsobu. Později stal se chrám pod obojí, r. 1591 odevzdán mnichům latinským Benediktinům z Montserratu ve Španělsku. Nynější kostel je zasvěcen Nanebevzetí P. Marie a zejména uvnitř krásně vyzdoben, skoro vesměs prací neb aspoň návrhy mnichů samých. V klášterních chodbách kolem t. zv. rajského dvora jsou sic již porouchané malby nástěnné ze života Krista Pána z doby

Karla IV. a výjevy, se zálibou zobrazované v dřívějších dobách v t. zv. »bibli chudých« t. j. malované biblické výjevy pro lid, čtení neznalý. V klášteře tomto prodléval nějaký čas také slavný hvězdář Kepler.

*Na dvoře stojí ještě starší **kostelík sv. Kosmy a Damiána**, v nynější podobě z r. 1657, v pravo od vchodu jednoduchý kříž na hrobě 17 padlých z r. 1848, o nichž myslilo se, že to jsou studenti, ale r. 1905 zjištěno, že studenti mezi nimi nebyli. Vedle druhdy v proslulý pivovar se zahradní restaurací **u Šáryho**. – Dnes již nic slovanského v klášteře se nepěstuje, a nynější obyvatelé jeho, mnichové Beuronští, jsou většinou Němci. Válečné korouhve počtem 300 ukořistěné v bitvě na Bílé Hoře a jinde, jež Ferdinand III. sem daroval, z nichž posléze zbylo jen 9, byly odvezeny nedávno do vídeňského vojenského musea.*

Proti Emauzům stojí překrásný **kostelík sv. Jana Nepomuckého na Skalce**, ušlechtilá baroková stavba od K. I. Dinzenhofera z r. 1730 s velmi působivým schodištěm. Uvnitř na oltáři původní dřevěný model od Brokoffa, dle něhož byla ulita bronzová socha sv. Jana Nepomuckého pro Karlův most.

Pod kopcem v Trojické ulici malý **kostelík sv. Trojice**, zal. Karlem IV., ale v nynější podobě z konce 18. stol., v l. v zahradě **botanické ústavy obou universit** a v pozadí malírny a skladiště dekorací Nár. divadla, za nimiž **kostel sv. Apolináře**, dále v l. městský **chudobinec u sv. Bartoloměje** se 440 ošetřovanci, založený r. 1505 jako novoměstský špitál. Jedno jeho křídlo je vystaveno z pokut a propadlých kaucí českých novin z dob pronásledování min. století. Dále na pr. starobylý dům »U pěti králů« se šesti postavami českých vévodů; přes Botič a pod viaduktem ke konečné stanici tramwaye. Je to zde bývalé podhradí, zvané kdysi »Psáře«, v němž však není jiných památek, leč snad v **ulici Vratislavově** v domku č. 20, proti **ulici Hostivitově** průjezd dlážděný pouze kostmi, nikoli však lidskými, nejsouť to než

skopová kolínka. Domem býv. vyšehradské radnice a po schodech za ním dostaneme se do **sadů na vyšehradské stráni**, s pěkným pohledem na Vltavu a na Hradčany, pak brankou ke **kostelu sv. Petra a Pavla**, který zůstal sám jediný z četných chrámů, jež kdysi Vyšehradu dodávaly neobyčejného lesku. Chrám byl založen r. 1070, posléze r. 1903 opraven a doplněn ve slohu gotickém dle návrhů architekta Mockra. Uvnitř v pr. lodi je památný a starožitný obraz tabulový, »Dešťová P. Maria«, malovaný na dřevě a v kovový rámeček zasazený, jež náležel kdysi Karlu IV., a krásné nástěnné malby jak na zdích, tak na pilířích malíře Fr. Urbana.

Kolem Vyšehradského chrámu rozkládá se nejpamátnější **hřbitov** pražský, český to Žalov, na němž v místech, kde dříve sídlili králové čeští, odpočívají teď králové a panovníci ducha, mužové vynikající na poli vědy, umění i politiky, kteří vedli národ český ku slávě. Odpočívají zde básníci a spisovatelé Boleslav Jablonský, Václav Beneš-Třebízský, Ehrenberger, Doucha, Ant. Marek, Štulc, Vinařický, Kulda, Vít. Hálek, Jan Neruda, Edvard Jelínek, Božena Němcová, J. V. Frič, Julius Zeyer, pak učenci Purkyně, Lindner, bratři Preslové, Václ. Nebeský, Škoda, Josef Jireček, umělci Jul. Mařák, Chittussi, Smetana a j., posléze Dr. Fr. Lad. Rieger... Hroby jejich na nevelikém hřbitově snadno lze vyhledati. – R 1890 dal tu postaviti smíchovský občan P. M. Fischer zvláštní pohřebiště slavných mužů »Slavín«, jež provedl prof. Maudr. První v této hrobce byl pochován básník »Vyšehradu« Jul. Zeyer. V dolejší části hřbitova jsou zřízeny arkády, projektované kolem celého tohoto pohřebiště. Uprostřed arkád je místo pohřební pro členy kapitoly Vyšehradské a vedle pod klenbami jsou umístěny různé skvostné hrobky soukromníků.

V sadech, před novým proboštvím, záp. od hřbitova, stojí **socha sv. Václava**, zhotovená r. 1678 od sochaře Jiřího Pendla, do r. 1879 stávající na Václavském náměstí. Před touto sochou byla dne 19. března roku 1848 sloužena slavná mše před odjezdem deputace, zvolené v památné schůzi ve [Svatováclavských lázních](#) a odjíždějící

do Vídně k císaři Ferdinandu Dobrotivému předložit mu požadavky českého národa.

Starý knížecí zámek stával jižně od kostela až tam, kde jest nyní zbrojnice. Na skále nad Vltavou, přímo nad novým tunelem, jsou sporé zbytky staré stavby, zvané Libušiny lázně. Dle pravdy tyto zbytky pocházejí ze stavby nikoli starší než z polovice 16. století.

Pod skálou vyšehradskou je největší hlubina vltavská – prý taková, jak vysoká je skála, – a Husité tam prý shodili celý oltář, jež možno viděti za nízké vody. Kdo koupaje se tam, oltáře se dotekne, utopí se. Nejvíce lidí zahyne v řece prý na sv. Petra a Pavla, a druhdy plavci podskalští ani nechtěli hledati takového utopence, že by sami utonuli.

Jdeme od kostela na východ **Štulcovou ulicí**, po jejíž pravé straně rozkládají se residence kanovníků královské kapituly Vyšehradské. V první z nich zachována jest jedna z absid bývalého kostela sv. Vavřince a Klimenta, jehož trojlodní základní zdi byly nedávno v zahradě objeveny a opět zasypány. V levo jsou sady Karlachovy před nemnoha léty proboštem Karlachem založené, v nichž jsou značné zbytky přeraženého obrovského sloupu, kterým dle pověsti čert, jenž vsadiv se o lidskou duši, že cestu s tímto břemenem vykoná z Říma dříve než kněz doslouží mši, zlostí mrštil o zem, když sázku prohrál. Za Štulcovou ulicí trochu v pravo stojí **románská kaple sv. Martina** vystavěná podle legendy sv. Vojtěchem na místě pohanského chrámu.

Od stanice mezi Benáteckou a Trojickou ulicí po tramwayi zpět do třídy Ferdinandovy.



## VI. Ferdinandovou třídou a Ovocnou ulicí na Václavské nám., Příkopy a zpět k Ústřednímu nádrazí (Druhá část Nového Města, Vinohrady, Král. Obora, Karlín, Žižkov)

Od Spálené ulice **třídou Ferdinandovou** dále v pravo **Charvátova ulice**, kterou přijde se do Vladislavské a k Měšťanské Besedě; proti ulici Charvátové veliký dům Platýs, průchodní dům na Uhelný trh. Dům, ten ode dávna býval proslulý tím, že v Praze nejvíce vynášel, prý co hodinu dukát. Nyní nese asi 80.000 K.

*Na konci třídy Ferdinandovy v pravo náměstí Jungmannovo s pomníkem Jos. Jungmanna, slavného buditele národa českého (\*1773–†1847, pomník od sochaře L. Šimka postavil Svatobor r. 1878). Za ním stojí jeden z nejvyšších a nejskvostnějších chrámů pražských Panny Marie Sněžné, zal. r. 1347 Karmelitány. Zde býval kazatelem mnich Jan Želivský, který odtud vedl r. 1419 lid k Radnici novoměstské. Kostel pouze z polovice je zachován a přiléhá k němu klášter Františkánský s velkou zahradou. V úzké uličce za ním známá plzeňská pivnice »u Pinkasů« a za ní starožitná brána s gotickým štítem z dob Karla IV. V levo ulička vedoucí do ulice Ovocné a na Václavské náměstí.*

*Od Jungmannova nám. v pravo ulice Jungmannova vede do ulice Vodičkovy a na Karlovo náměstí. Dům č. 36 (v levo) obýval Jos. Jungmann (pamětní deska).*

V ulici Ovocné, s elegantními krámy a výkladci, na l. **Městská tržnice**, moderně zřízená, (dopoledne přístupná), po té **palác Pražské úvěrní banky** a pak rušná křižovatka ulic i tramvaj. Při přechodu můžeme nalézt bezpečí na okrouhlém chodníku mezi kolejemi, uprostřed něhož stojí sloup s elektrickými hodinami.

V levo ulice na Můstku, před námi Příkopy, v pravo Václavské náměstí.

**Václavské náměstí** s nádherným Museem v pozadí činí dojem velkolepý. Dělí Nové město na Horní (v pravo) a Dolní (v levo), a jest největší prostranství pražské (682 m dl. a 50–60 m široké). Obsahuje mnoho nových staveb jako č. 10 a 12 v moderní secesi, Wiehlův dům (č. 40) na rohu ulice Vodičkovy s pěknými malbami, neb č. 21., dům Politiky, č. 25–27, palác pojišťov. Spol. Assicurazioni Generali, výše hotel u Štěpána a Garni a j. v.

**\*Museum království Českého** zbudováno bylo dle plánů arch. J. Schulze v létech 1883–91 na místě někdejší koňské brány. K budově vede mohutná rampa se schodištěm, fontánou a skupinou soch Čechie, Moravy a Slezska, pak Vltavy a Labe. Pod okny druhého patra celé budovy zasazeny, jsou desky se jmény mužů zasloužilých o Čechy a duchovní život v Čechách. Vedle toho budova ozdobena je pracemi předních sochařů českých. V přízemí jsou čítárny musejní knihovny, jež čítá přes 380.000 čísel, pak bohatý archiv, kanceláře musejní, Matice české, starého to spolku pro vydávání kněh českých a místnosti české akademie pro vědy, slovesnost a umění. Pak nádherné schodiště s krytým nádvořím, obklopené trojím sloupovým a zdobené medaillony českých panovníků až do císaře Františka Josefa I. a bronzovými poprsími slavných mužů. V ochoze I. patra jsou 4 obrazy českých hradů od Mařáka. V I. patře Pantheon s obrazy od Brožíka, Fr. Ženíška, Hynaise, sochami vynikajících českých učenců a umělců a Schwanthalerovými sochami panovníků českých.

V síni č. 1. jest pěkná sbírka rukopisů, tisků a listin, pak ukázky miniaturního malířství ze stol. 14.–16. Zajímavá jsou zde díla Husova a Komenského a listy Žižkovy.

V síních ostatních jsou sbírky mincí, zvl. českých, medaillií a pečetidel, sbírky předhistorických i historických starožitností, sbírky národopisné, botanické, nerostopisné, geologické a posléze zoologické, v nichž zvláště dobře je zastoupena česká zvířena. –

Nesnadno povědět v krátkosti, co zajímavého sbírky ty obsahují a také nestačí krátké chvíle k jejich prohlédnutí, zasluhujeť návštěv několik a prohlédnutí podrobného za vedení zkušených vůdců.

Od musea na sever, na konci Městského sadu stojí **pomník Josefa Dobrovského**, učence o jazykozpyt český zasloužilého, (\* 1753 v Děrmetu v Uhrách, – † 1829 v Brně), o něco dále na Sadové silnici nové Německé divadlo.

Na jih rozkládají se půvabné **Čelakovského sady**. Dáme-li se **ulicí Mezibranskou** a dále **ulicí Sokolskou**, vidíme hned na počátku v pr. za Žitnou ulicí Sokolovnu pražského Sokola (kterou postavil r. 1864 Jindř. Fügner, první starosta, vlastním nákladem.) Za úpravným **náměstím Komenského**, do něhož ústí z prava ulice Ječná (zde stávala t. zv. Slepá brána), zahhněme v pravo do ulice **Na bojišti**, v jejímž tehda ovšem volném okolí byla r. 1179 svedena bitva mezi Přemyslovci Bedřichem a Soběslavem II. Od konce této ulice v pravo v **ulici u Karlova** jest bývalý **letohrádek Amerika**, nejkrásnější to světská stavba Kil. Ig. Dinzenhofera. Jméno Amerika dali letohrádku buršáci později, když tu byla hospoda, lépe by bylo říkati letohrádek hraběte Michny, pro něhož byl v letech 1715–20 vystavěn. Nyní je tam umístěn chudinský ústav obce pražské. **Ulicí u Karlova** jdouce dále máme po pravé straně budovy ústavu pro choromyslné, v levo kupeckou nemocnici a velké budovy českého i německého nalezince i s budovami vedlejšími, pro dítky rodiči svými opuštěné. Na konci v rohu **ulice Boženy Němcové** stojí **Městský chorobinec** ve zrušeném klášteře augustiniánském s krásným **chrámem sv. Karla Velikého** na Karlově, založeným r. 1351 od císaře Karla IV., ale některými přístavbami znesvářeným. Byl zbudován asi od mistra Matyáše z Arrasu, nikoli od mistra Petra Parléře, jak mnozí mylně se domnívají. Nejkrásnější jest jeho hvězdovitá gotická kopule. Dle pověsti stavitel sám si netroufal po dostavění klenby opěrná lešení odstraniti, nýbrž dal je zapáliti a nevyčkav doby, až klenba bude prosta všech podpor, hledal spásu v šíleném útěku. Teprve po 30 letech se vrátil jako mnich a viděl svoje dílo neporušené. Pověst vznikla z toho, že rozloha i stavba

chrámu jsou velmi neobyčejny a zajímavý. Prý Karel IV. chtěl tu napodobiti chrám cášský, proslulé dílo a pohřebiště Karla Velikého, kde Karel IV. byl r. 1349 korunován. –

Jdeme-li za nemocnicí **ulicí Tábořskou** přes **náměstí Fügnerovo** do **ulice Vávrovy**, můžeme vpravo zabočiti na **předměstí Král. Vinohrady**, které teprve v posledních desíletích zmohutnělo ve velké moderní město.

Malou procházku lze učiniti **Vávrovou ulicí** na **Purkyňovo náměstí** s malými sady, jehož levou stranu zaujímají krásné nové stavby, za nimiž bude státi **nové městské divadlo Vinohradské**; uprostřed náměstí stojí pěkný gotický **chrám sv. Ludmily** a za ním **prostorný i vkusný Národní dům**.

**Příkopy** tvoří hlavní třídu pražskou, ve které jsou největší obchody se skvostnými výklady, pak četné banky a ústavy peněžní. Hned na rohu v pr. velkolepý obch. dům Gottwaldův, obch. dům Haasův, palác vídeňského Úvěrního ústavu, **palác hraběte Sylva-Taroucca-Nosticovský** (dříve Piccolominský), zbudovaný K. I. Dinzenhoferem, v němž je též krám »Záduhy« s předměty lidového průmyslu uměleckého, na rohu Panské ulice **kollej Piaristká s kaplí sv. Kříže**. Za kaplí v Panské ulici český ústav učitelský, vedle ní na Příkopech něm. gymnasium. Naproti na l. Nový bazar s průchodem na Ovocný trh, věnovaný manželý Olivovými na vydržování ústavu Olivová pro spustlou mládež u Říčan. Na rohu Nekázanky **budova Zemské banky království českého**.

Na Příkopech říkali dříve v alejích, podle stromů. Jméno nynější, obnovené dle staré doby, lépe se hodí minulosti toho místa; táhlť se mezi oběma městy, Starým i Novým, po celé délce skutečně příkop vedle hradby od mostu v nynější Eliščině třídě až k Národnímu divadlu a to od opevnění staré Prahy za Václava I. po r. 1235. Příkop ten býval namnoze velmi nečistý, ba někde smetím všecek zasypán.

Hybernskou ulicí vrátíme se k nádraží státní dráhy, neb ulicí Senovážnou, přes Havlíčkovu náměstí a ulicí Jerusalemskou na nádraží Ústřední.

\* \* \*

Od Prašné brány neb z náměstí Josefského můžeme učiniti ještě některé odbočky nejpohodlněji po tramwayi a to do Král. Obory, do Karlína a na Žižkov (k Olšanům).

Od čekárny na **Josefském náměstí**, (po tramwayi) do **Královské obory** rozlehlých to a krásných sadů se skvoštnými procházkami. Na jich počátku je výstaviště s velkým palácem výstavním a různými budovami z dob výstavy jubilejní z r. 1891 pořádané na památku výstavy konané roku 1791 v Praze, prvé na evropské pevnině! Ve dnech svatojanských bývá zde rok zemská výstava hospodářská.

Nad restaurací jest **zámeček z doby Vladislavské**, letní to sídlo místodržitelovo.

Druhou odbočku do **Karlína** možno rovněž vykonati po tramwayi kolem **Musea města Prahy**, v němž uchovávají se památky a znamenitosti vztahující se ku Praze a jejím dějinám. Jsou tu nálezy z pravěku, ukázky starého umění a průmyslu, historicky důležité listiny a obrazy, také původní Jansovy obrazy Staré Prahy, sbírka starých zbraní, nábytku a církevních památek, mučírna a p.

V Karlíně na **náměstí Jungmannově** uprostřed sadů jest krásná románská **basilika sv. Cyrilla a Metoděje** z l. 1854–63 s malbami od Trenkwalda, Petra Maixnera a Sequense a obrazy od Lhoty a Mánesa.

Podobnou odbočku učiníme na **Žižkov**, předměstí nejlidnatější a rychle rostoucí. Zde **kostel sv. Prokopa**. Na konci Žižkova pak jsou rozsáhlé **hřbitovy Olšanské** s hroby a pomníky mnohých zasloužilých mužů českých jako Jungmanna, Havlíčka, Mánesa, Jaroslava Čermáka, Fügnera a Tyrše, Baráka, Dra Julia Grégra, Sladkovského, Čelakovského, Klicpery, Vocela, Skuherského a j. Na hřbitovech těchto pohřbívání poprvé roku 1680, pak 1713 lidé morem

*stižení a r. 1682 vystavěna zde kaple sv. Rocha, Šebestiána a Rosalie, ochránců proti moru (od roku 1842 kostel farní). Když pak za Josefa II. hřbitovy kolem kostelů pražských byly zrušeny, zřízeno zde pohřebiště ústřední.*

\* \* \*

Tím nikterak nejsou vyčerpány všechny památnosti Prahy a jejich předměstí, nýbrž jen ty, jež znáti má v Praze nejen každý Pražan, ale každý dobrý Čech. Procházkou naznačenou poznáme nejen zevní krásu Prahy, »historicky a umělecky cenné její stavby svérázně seskupené, ulice, náměstí a výhledy onoho rázu, který ničím se nedá nahraditi, který budí lásku i úctu a podiv cizích, který jest dokladem naší staré vzdělanosti, jenž vlastním jest pouze dějištěm světových událostí«, – ale poznáme i vniterný jejich význam a naučíme se milovati tuto naši máteř měst ještě více.

Poznavše význam starobylostí pražských, teprv sobě budeme přát, aby nám Praha byla pokud možno zachována tak, jak nám ji zanechali naši předkové.

# **Jiří Stanislav Guth-Jarkovský**

## **Průvodce Prahou**

Vydala **Městská knihovna v Praze**  
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání  
Verze 1.0 z 19. 12. 2014